

BULGARİSTAN ÜLKE RAPORU

NİSAN 2015

*Gebze Ticaret Odası
Ticaret Bölümü*

BULGARİSTAN

Temel Sosyal Göstergeler

Kaynak: The Economist Intelligence Unit Bulgaria Country Report March 2012

Resmi Adı	Bulgaristan Cumhuriyeti (Republic Of Bulgaria)
Nüfus	7,6 milyon
Dil	Bulgarca
Din	%82,6 Ortodoks, %12,02 Müslüman, Diğer Hıristiyan %1,2, Diğer %4.0
Yüz ölçümü	111.002 km ²
Başkent (nüfus)	Sofya (1,241 milyon)
Başlıca Kentler (nüfus)	Fillibe (705 bin), Varna (460 bin), Burgas (420 bin), Stara Zagora (356 bin), Blagoevgrad (329 bin), Pleven (298 bin), Pazardjik (294 bin)
Yönetim Şekli	Parlamentar Demokrasi
Cumhurbaşkanı	Rosen Plevneliev
Başbakan	Boyko Borissov
Para Birimi	Leva (Lv)

Temel Ekonomik Göstergeler

Kaynak: E.I.U Bulgaria Country Report March 2012

a: Gerçek

b: Tahmin

c: Öngörü

	2007a	2008a	2009a	2010a	2011b	2012c	2013c
GSYİH (milyar dolar, cari fiyatlarla)	42,1	52,0	48,6	47,8	54,4	50,8	52,5
GSYİH (milyar leva, cari fiyatlarla)	60,1	69,2	68,3	70,4	76,4	78,0	82,8
Reel Büyüme Oranı (%)	6,4	6,2	-5,5	0,2	1,6	0,8	2,8
Özel Tüketim Harcamaları (% reel değişiklik)	9,0	3,4	-7,6	-1,2	1,0	0,7	1,5
Cari İşlemler Dengesi (milyar dolar)	-10,0	-12,6	-5,7	-3,6	-2,3	-2,7	-3,5
Kişi Başına GSYİH (dolar, PPP)	11,517b	12,586b	12,103b	12,341b	12,816	13,305	14,035
İşsizlik Oranı (% ort.)	7,7	6,3	7,6	9,5	9,6a	9,9	8,8
Enflasyon Oranı (% yıl sonu)	12,5	7,8	0,6	4,5	2,8a	3,4	3,2
Kredi Faiz Oranı (% ort.)	10,0	10,9	11,3	11,1	10,5	9,4	8,6
€/Leva (yıl sonu)	1,94	1,93	1,96	1,97	1,96	1,96	1,96
\$/Leva (yıl sonu)	1,33	1,39	1,36	1,47	1,48	1,57	1,59
İhracat (fob, milyar dolar)	18,5	22,6	16,4	20,6	25,7	24,9	26,5
İthalat (fob, milyar dolar)	-28,6	-35,2	-22,1	-24,2	-28,0	-27,7	-30,1
Dış Ticaret Dengesi (milyar dolar)	-10,0	-12,6	-5,7	-3,6	-2,3	-2,7	-3,5
Bütçe Açığı (% GSYİH)	3,3	2,9	-0,9	-4,0	-2,1	-2,1	-1,7
Kamu Borçları (% GSYİH)	17,2	13,7	14,6	16,3	15,3	16,3	16,4

Coğrafi Konum

Karadeniz kıyısında yer alan Bulgaristan, Güneydoğu Avrupa'da Türkiye ile Romanya arasında yer almaktadır. Bulgaristan yaklaşık olarak 110.879 km²'lik bir alana sahiptir. Kıyı şeridi 354 km. olup, komşuları Yunanistan, Makedonya, Romanya, Sırbistan ve Türkiye'dir. Bulgaristan'da karasal iklim hakimdir. Rila, Pirin, Stara Planina ve Rodopi ülkenin önemli dağları olup, Rila 2,925 m. yüksekliği ile ülkenin en yüksek dağıdır. Ayrıca Bulgaristan ve Balkanların en yüksek tepesi olarak bilinen Musalla Tepesi bu dağ üzerinde bulunmaktadır. Ülkenin en önemli ırmağı Tuna olup; diğer önemli akarsuları Meriç, İskır, Tunca, Yantra ve Struma'dır. Tuna Nehri üzerinde yer alan Srebarna Gölü Silistra Kasabasının 16 km. batısında yer almaktadır. Srebarna Gölü 100'den fazla kuş türünü barındıran önemli bir doğal yaşam alanıdır.

Siyasi ve İdari Yapı

İlk sakinleri Hint-Avrupa kökenli Traklar kavimi olan Bulgaristan, milatla birlikte önce Roma İmparatorluğu'nun, daha sonra da Bizans İmparatorluğu'nun, 14. yüzyılda ise Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir. Osmanlı Devleti Bulgaristan'ı 3 Mart 1878 tarihinde iç işlerinde bağımsız prenslik, 22 Eylül 1908 tarihinde ise tam bağımsız çarlık olarak tanımıştır. II. Dünya Savaşı'nın ardından Balkanlar'da ilerleyen Sovyet Ordusu'nun da etkisiyle sosyalist rejime geçen ülkede 1990 yılında Doğu Bloku'nun çözülmesiyle sosyalist rejim yıkılmıştır. 12 Temmuz 1991 tarihinde kabul edilen anayasa ile birlikte ülkenin yönetim biçimi parlamenter demokrasi olarak belirlenmiştir.

22 Ocak 2002'de cumhurbaşkanı olarak seçilen Georgi Parvanov, 22-29 Ekim 2006 tarihlerinde gerçekleştirilen seçimlerden de galip ayrılarak üst üste ikinci kez seçilmiştir. Aynı seçim sonucunda başkan yardımcısı Angel Marin olmuştur. Bir sonraki seçim ise Ekim 2011'de yapılmış olup, Rosen Plevneliev cumhurbaşkanı seçilmiştir. 27 Temmuz 2009 tarihinde yapılan seçimler sonrasında ise Ulusal Meclis tarafından Boyko Borissov başbakan seçilmiştir.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

2009 yılının Temmuz ayı itibarı ile tahmini olarak 7,2 milyon olan Bulgaristan nüfusunun yapısı, göç ve doğum oranlarının düşmesi, ölüm oranlarının yükselmesi nedenleri ile değişmektedir. 1988 yılı resmi nüfus sayımında 9,9 milyon olan nüfus, 2001 yılı sayımında 7,9 milyona gerilemiştir. Nüfustaki düşüşün en önemli sebebi göçtür. 1989-1996 yılları arasında 650 000 kişi ülkeden göç etmiştir. 1992-2001 sayımları arasında geçen zamanda yaklaşık 200 000 kişi ülkeyi terk etmiştir. Komünizm sonrası ülkedeki koşullardan memnuniyetsizlik ve 1980 sonlarında, 1990 başlarında ülkede yaşayan Türklerin Türkiye'ye dönme arzuları göçün başlıca nedenleridir. 1996 ve 1997 yıllarında ekonomik koşulların bozukluğu nedeniyle ülke dışına göçte artış gözlenmiştir. Özellikle, eğitimli nüfus ülke dışına çıkmaktadır. Son yıllardaki sosyal ve ekonomik zorluklar gençlerin çocuk sahibi olmaktan kaçınmalarına da neden olmaktadır. Bu sebeple ülkeden göç sona erse de nüfustaki düşüşün devam etmesi beklenmektedir.

Bulgaristan'da Türklerden sonra ikinci büyük azınlık olan Roman nüfusunun 2020'ye kadar %1.9 oranında büyüyeceği öngörülmektedir. Yaşlanan nüfus ile beraber Roman nüfusunun büyümesinin ülke içindeki indirim outletlerinin gelişmesine olumlu yönde katkıda bulunacağı tahmin edilmektedir. Bununla beraber, yaşlı nüfus ve etnik azınlıklar en düşük satın alma gücüne sahip kesimler olarak görülmektedir. Yaşlı nüfus ve azınlıklar göreceli olarak düşük gelire sahip oldukları için pazara girmek isteyen oyuncular tarafından güçlü biçimde hedeflenmemektedir. Yine de 2020'ye kadar bu eğilimin değişeceği düşünülmektedir. Azınlık gruplarının sayıca büyüyeceği ve yüksek ücretli işlere girerek, ülkenin genel satın alma gücünü yükseltecekleri öngörülmektedir.

Ülkedeki etnik farklılıklar, dinsel farklılıklarla uyumaktadır. Ancak dinsel dağılım daha karmaşıktır. Ülkede Müslüman ve Hıristiyan Romanlar bulunmaktadır. Pomak adı verilen etnik grup Bulgar ırkından olmakla birlikte müslümandır. Ülkede yaşayan Türk nüfusun neredeyse tamamı müslümandır.

2008 yılı sonu itibarı ile nüfusun %71,8'i şehirlerde yaşamaktadır. Nüfusun yaklaşık yarısı nüfusu 300 000'den fazla olan altı şehirde yaşamaktadır. Bu şehirler Sofya, Filibe, Varna, Burgas, Stara Zagora, Blagoevgrad'dır.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Bulgaristan'ın başlıca maden ve mineral rezervleri boksit, bakır, kurşun ve kömürdür. Petrol kaynakları açısından zengin olmayan Bulgaristan'ın 15 milyon varil petrol rezervinin bulunduğu tahmin edilmektedir. Doğal gaz rezervi ise ortalama 1,5 yıllık tüketimini karşılayacak düzeydedir.

Bulgaristan'ın sahip olduğu ormanlar 4,1 milyon hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Ormanlık arazinin %32'sini kozalaklı bitkiler oluşturmaktadır. Bulgaristan üç farklı iklim türünün kesiştiği bir alanda bulunduğundan Orta-Avrupa karasalı, Asya stepleri ve Akdeniz iklimine özgü bitki ve ağaç türleri ormanlarında görülmektedir. Bulgaristan, ormanlarda yaşayan bitki ve hayvan türlerinin çeşitliliği bakımından diğer Avrupa ülkeleri içerisinde birinci sırada yer almaktadır. Ekilebilir arazinin yoğun olduğu ülkenin başlıca tarım ürünleri ise sebzeler, meyveler, tütün, buğday, arpa, ayçiçeği ve şeker pancarıdır.

Ekonomik Yapı

1989 yılından sonra Doğu Bloku ülkelerinde başlayan değişim ve bu değişim ile birlikte Komünist Ülkeler Arasında Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi'nin (COMECON) işlevini yitirmesi, Bulgaristan'ın üretim pazarlarını yitirmesine ve ülkede atıl kapasitelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

GSYİH'nin Sektörlere Göre Dağılımı (% reel değişiklik)

Kaynak: E.I.U Country Report March 2012

b:Tahmin

	2007	2008	2009	2010
Tarım	-27,3	29,6	-6,1	3,9b
Sanayi	12,3	4,0	-7,4	2,1b
Hizmetler	7,7	5,0	-0,8	-0,8b

Bulgaristan'ın pazar ekonomisine geçişinden sonra, başarıyla uygulanamayan reformlar sonucunda 1996 yılında ülkede bir ekonomik kriz başlamıştır. Leva, Dolar karşısında önemli ölçüde değer kaybetmiş; dış borçların ödenmesinde zorluklar yaşanmış, iç ve dış ticaret durma noktasına gelmiştir. Özel sektör zarar görmüş; birçok firma kapanmış ve bazı bankalar faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır. Yıl sonunda uygulamaya konulan istikrar paketi de krizin aşılmasında etkili olamamıştır. 1994 yılından itibaren pozitif büyüme gösteren ülke ekonomisi 1996 yılında %10,9 oranında küçülmüştür. 1997 yılı Şubat ayında ekonomik kriz daha da derinleşmiştir. Kamu harcamalarının kontrol altına alınamaması, ülkenin seçim dönemine girmesi, artan faiz oranları ve ulusal paranın değer kaybetmesi nedenleri ile ülke hiperenflasyon sürecine girmiştir.

IMF ile imzalanan anlaşma çerçevesinde 1997 yılı Temmuz ayında Para Kurulu kurulmuştur. Para Kurulunun kurulması ve Levanın Alman Markına endekslenmesi ile birlikte ülkede makro ekonomik istikrar sağlanmış olup, 1998 yılından sonra büyüme yeniden başlamıştır. 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren ise Leva, 1,95583Lv:1€ kurundan Avro'ya endekslenmiştir.

Para Kurulu tasarısı çerçevesinde, Bulgar Merkez Bankası'nın (Bulgarian National Bank-BNB) döviz rezervlerinin para arzının en azından %100'ünü karşılaması gerekmektedir. Dolayısı ile para arzı ve kredi büyümesi üzerindeki denetim oldukça sıkıdır. Bu denetim Merkez Bankası'nın ticari bankaları finanse etmesi ve kamuya borç vermesi üzerinde yasak bulunmasını da içermektedir. Bu sıkı uygulamalar neticesinde ülkedeki yıllık ortalama enflasyon 1997 yılı Mart'ında %2000'lerin üzerindeyken, 17 ay içinde tek haneli rakamlara düşmüştür. 2008 yılı itibarı ile ortalama tüketici fiyatları enflasyonu %7.8, 2009 yılında %0.6 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında ise %4.5 olan enflasyon oranı 2011 yılında %2.8 oranında gerçekleşmiştir.

Komünizm döneminde tarım sektörü Bulgaristan ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahipti. Ayrıca bu dönemde sanayi sektörü özellikle ağır sanayi, çelik, elektronik, bilgi teknolojileri ve silahlanma başta olmak üzere önemli ölçüde desteklenmekteydi. Ancak komünizm sonrası oluşan rekabet ortamında komünizm döneminde ciddi biçimde korunan bu sektörler rekabet ortamına ayak uydurmakta güçlük yaşamıştır. Komünizmden kalan tesisler yaşlı, AB standartlarına uymamakta olup, yenilenmeleri gerekmektedir. Önemli bir tarım üretimi yoktur. Nüfus yaşlanıp, genç nüfus AB üyesi ülkelere göç ettiği için tarımda ithalata ağırlık verilmektedir.

Ekonomi Politikaları

Bulgaristan Ekonomi ve Enerji Bakanlığı tarafından açıklanan ekonomi politikasına göre yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması ve sanayi üretiminde enerji verimliliğini artırıcı önlemlerin alınması, sanayinin modernizasyonu, yeni yatırımların oluşturulması, yenilik ve girişimcilik ile birlikte ihracatın teşvik edilmesi hedefleriyle rekabet gücü yüksek bir milli ekonomi oluşturulması amaçlanmaktadır. Ayrıca uluslararası alanda ekonomik işbirliğini artıracak bir entegrasyon politikası uygulanması hedeflenmektedir.

Temmuz 2009'da iktidara gelen yeni Bulgaristan hükümeti, 2015'den önce gerçekleşmesi beklenmeyen avroya geçiş sürecinde Bulgaristan Para Kurulu'nun yürütmekte olduğu politika çapasının zarar görmesini istememektedir. Bununla birlikte mevcut politikanın sürdürülmesinde bazı riskler mevcuttur. Bazı Doğu Avrupa ülkelerinin para birimlerinde aşağı yönde yapılan düzenlemeler, Bulgaristan'ın mevcut döviz kuru politikası ile ihracatta rekabet gücüne zarar vermektedir. Bu durum ise, ekonomik krizden çıkmaya çalışan Bulgaristan'ın toparlanma sürecini yavaşlatmaktadır.

Bulgaristan Para Kurulu tarafından yürütülen sıkı para politikasına müdahale söz konusu olmadığından, hükümet maliye politikası aracılığıyla ekonomiye yön vermektedir. Hükümet göreve geldiğinden bu yana bütçe açığı vermemek için sıkı bir maliye politikası uygulamaktadır. Bulgar hükümeti 2010 yılının ikinci yarısında bütçeye ek gelir sağlayacak kriz önlemleri üzerinde yoğunlaşmıştır. Kamuda personel sayısının etkin düzeyde tutulmasına öncelik verilip, devlet holdinglerinin özelleştirilmesine ağırlık verilecektir. Sofya Borsası'nın, Sofya Havaalanı'nın enerji firmaları ve Demiryolu'nun özelleştirilmesi gündemdedir. Ayrıca AB fonlarının daha etkin kullanılıp, ülkedeki altyapının geliştirilmesi de hedeflenmektedir. Sosyal güvenlik vergi oranının da artırılacağı öngörülmektedir. Önlemler sayesinde küresel mali krizin ağırlığının devlet, işletmeler ve halk arasında eşit paylaşılacağı değerlendirilmektedir.

Ekonomik Performans

Bulgaristan'ın 2007 yılında AB'ye üyeliğiyle birlikte ekonomik performansının arttığı görülmektedir. 2004-2007 yılları arasında ortalama GSYİH artışı %6,1 olarak gerçekleşmiştir. Yine aynı dönemde ülkeye giren sermaye ve kredi miktarında önemli artışlar yaşanmıştır. 2008 itibarıyla ülkeye giren sermaye miktarı GSYİH'nın %30'una ulaşmıştır. Kişi başına düşen geliri AB ortalamasının üçte biri olan Bulgaristan önümüzdeki yıllarda muhtemelen en fakir AB üyesi ülke olacaktır. Düşük ücret seviyesine ek olarak AB üyeliği beraberinde yatırımların artmasına rağmen üretim artışı yavaş seyretmiştir. Buna bağlı olarak Bulgar firmaları AB üyeliği ile artan rekabet ortamında güç kaybına uğramışlardır.

Uluslararası mali krizin 2008 yılının son çeyreği ile 2009 yılının tamamında ekonomi üzerinde ciddi etkileri olmuş, iç ve dış ticaret hacmi azalmış, iç ve dış yatırımlar, konut fiyatları düşmüş, üretim, tüketim, inşaat sektörü daralmıştır. 2009 yılında Bulgaristan ekonomisi %5.5 oranında daralmıştır.

2010 yılında ekonomi istikrara ulaşmış olup, reel GSYİH %0.2 oranında büyümüştür. İhracat büyümesi üretimi desteklemiş olup, 2011'de ekonomik faaliyetlerin canlanmasında itici güç olmuştur. 2011 yılında büyümenin %1.6 olacağı tahmin edilmektedir. Bununla beraber Euro bölgesindeki yavaş büyüme Bulgaristan'ın ihracat performansını zayıflatmıştır. Aralık 2011'de sanayi üretimi düşmüş, inşaat sektörü daralmış ve kredi büyümesi minimumda seyretmiştir. Bunun sonucu olarak 2012 yılında büyümenin %0.8 oranında olacağı öngörülmektedir. 2013-2016 döneminde yıllık ortalama büyüme oranının %3.4 olacağı da beklenmektedir.

2012 yılında özel tüketim harcamalarının %0.7 oranında büyüyeceği öngörülmektedir. Yüksek işsizlik, pahalı borçlanma ve düşük konut fiyatlarından kaynaklanan negatif refah etkisiyle beraber özel tüketim harcamalarındaki büyüme geçen seneye göre düşmüştür. Ekonomideki atıl kapasitenin ve gayrimenkul sektöründe tersine giden eğilimin yatırım harcamalarını da sınırlandıracağı beklenmektedir. Bu faktörlerin 2012 yılında yurtiçi talebi kısıtlayacağı tahmin edilmektedir. 2013-2016 döneminde talebin canlanmaya başlamasıyla beraber, borçlanma koşullarının ve istihdamın iyileşeceği, AB fonlarının kullanımının artacağı, tüketiciye ve firmalara olan güvenin yükselmesiyle daha yüksek büyüme oranlarına ulaşılacağı öngörülmektedir.

Ekonomide Geleceğe Yönelik Beklentiler

Bulgaristan ekonomisinin 2013-2016 döneminde canlanacağı yıllık ortalama %3.4 oranında büyüyeceği öngörülmektedir. 2013-2016 arasında AB fonları kullanımının artacağı, ekonomik büyümenin ivme kazanacağı tahmin edilmektedir.

2010 yılında GSYİH'nin %4'ü oranında olan bütçe açığı ise 2011 yılında %2.1'e düşmüştür. Hükümet AB İstikrar ve Büyüme Paketi tarafından konulan %3'lük kısıta uymada başarı sağlamıştır. Oranın 2012 yılında da %2.1 olacağı öngörülmektedir.

Karşılaştırmalı Ekonomik Göstergeler

Kaynak: E.I.U Country Report March 2012

b:Tahmin

c:Öngörü

	2010	2011b	2012c	2013c
Reel GSYİH Büyüme Hızı (%)	0,2	1,6	0,8	2,8
İşsizlik Oranı (% , ortalama)	9,5	9,6a	9,9	8,8
Tüketici Fiyatları Enflasyonu (%) Ortalama Yıl Sonu	4,5	2,8a	3,4	3,2
İhracat (fob, milyar \$)	20,6	25,7	24,9	26,5
İthalat (fob, milyar \$)	-24,2	-28,0	-27,7	-30,1

Enflasyon

Enflasyon İstatistikleri (Yıl Sonu %)

Kaynak: E.I.U Country Report March 2012

a: Gerçek b:Tahmin

c:Öngörü

2007a	2008a	2009a	2010a	2011b	2012c	2013c
12,5	7,8	0,6	4,5	2,8a	3,4	3,2

2011 yılında talep yönlü enflasyonist baskılar kriz öncesi yıllara göre zayıf kalmıştır. Yüksek gıda fiyatları enflasyonist baskıya katkıda bulunmuştur. 2010 yılında %2.4 olan enflasyon oranı 2011 yılında %4.2 oranına yükselmiştir. 2013-16 döneminde enflasyon oranının ortalama %3.3 olacağı beklenmektedir.

Tarım ve Hayvancılık

Toplam arazinin yaklaşık olarak %30'unu oluşturan 5,3 milyon hektarlık ekilebilir araziye sahip olan Bulgaristan'ın en önemli tarımsal ürünü ülkenin kuzeydoğusundaki Dobruca bölgesinde yetiştirilen buğdaydır. Ülkenin arpa ve mısır üretimi de önemli miktardadır. Bulgaristan'ın tarımsal üretiminde önemli yere sahip olan ayçiçeği, tütün ve şekerpancarı ise diğer sanayi bitkileridir. Tütün önemli bir ihracat ürünüdür. Tütün üretimi Sovyet pazarının çöküşünden sonra önemli ölçüde düşmüş ancak son yıllarda yeniden artış göstermiştir. Domates, salatalık ve biber ihraç edilen önemli tarım ürünleridir. Elma ve üzüm ülkede yetiştirilen başlıca meyvelerdir. Ancak bu ürünlerin üretimi 1989 yılından sonra bağların ve meyve bahçelerinin ihmal edilmesi nedeni ile önemli düşüş göstermiştir. Ülkede üretilen üzümün büyük bir kısmı önemli bir ihracat ürünü olan şarap üretimi için kullanılmaktadır. Şarap ihracatının çoğunluğu Batı Avrupa pazarlarına yapılmaktadır.

Komünizmin çöküşünün ardından sübvansiyonların azaltılması, girdi fiyatlarının artışı ve talep düşüşü tüm kategorilerdeki çiftlik hayvanı üretiminin gerilemesine neden olmuştur. Kümes hayvanları ve et geçmişte önemli ihracat kalemleri iken, günümüzde bu ürünlerin ihracatı Ortadoğu gibi geleneksel pazarlardaki talep düşüşü ve Batı

Avrupa pazarlarının talep ettiği sağlık standartlarının karşılanmasındaki zorluklar gibi nedenlerle gerilemiş durumdadır.

Tarım sektörü Sovyet Bloğu standartlarına göre üretimde iyi bir performans sergilemiştir. SSCB döneminde tarım üretiminde büyük kooperatiflere ve agro-endüstriyel bütünleşmeye önem verilmiştir.

Tarımsal alanların komünizm öncesi sahiplerine ya da bu kimselerin varislerine iadesi zaman almıştır. Ancak 2000 yılı sonu itibarı ile bu toprakların neredeyse tamamı komünizm öncesi sahiplerine iade edilmiştir. Ancak bununla birlikte küçük parçalara bölünmüş arazilerden oluşan tarımsal toprakların birleştirilerek ticari büyüklükteki çiftliklere dönüştürülmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu tür çiftliklerin oluşumu yavaş yavaş başlamıştır.

Bütün Orta Avrupa için önemli bir tarım ürünleri tedarikçisi olma potansiyeline sahip olan Bulgaristan'ın topraklarına yeterli yatırım yapılmamakta, bunun yanı sıra topraklardan yeterli verim alınamamaktadır. Bulgaristan GSYİH'nin %1,7'sine denk gelen AB sübvansiyonları önümüzdeki üç yıl boyunca tarım sektörüne ayrılmıştır.

Süt ve süt ürünleri sektörü AB sağlık standartlarına uyum hususunda zorlanmaktadır.

Tarım sektörü özel sektörün egemenliği altındadır. Özel çiftlikler, özel arazilerde üretim yapan kooperatiflerden oluşmaktadır. Ancak söz konusu kooperatifler komünizm sonrasında 1990'lı yıllarda uygulanan kooperatiflerden ziyade batı tarzı kooperatif tanımına girmektedir. Sektörde aile çiftliklerinin önemi devam etmektedir.

Sanayi

Bulgaristan imalat sanayinin yapısı, sosyalist dönem ağır sanayi yapılanmasının etkilerini taşımaktadır. Ülkenin sınai uzmanlaşma süreci Sovyet Bloğu pazarlarına sınai ürün tedariki üzerine kurulmuştur. Özellikle 1980'lerle birlikte yeni ve bazı yüksek teknolojili dalların gelişimi teşvik edilmiştir. Böylece Bulgaristan Doğu Bloku pazarları içinde biyokimya sanayi, bilgisayar üretimi v.b. dallarda bir merkez haline gelmiştir. Ancak Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi - COMECON'un dağılması ve Bulgaristan'ın bir anda rekabete açılması ile Bulgar ürünlerinin rekabet edebilirliklerini yitirmesi gibi nedenlerle ülkenin imalat sanayi zarar görmüş, üretimde ciddi kayıplar yaşamıştır.

Özelleştirmenin gecikmesi ve sekteye uğraması sanayi sektörünün çekiciliğini azaltmıştır.

Tütün işlemenin de içinde bulunduğu gıda işleme sektörü, ülkenin geleneksel imalat sanayi sektörlerinden biri olmakla birlikte, Sovyet pazarlarının daralması nedeni ile üretim kayıplarıyla karşı karşıya kalmıştır. Gıda sanayi sektörünün bazı alt sektörlerinin hala Batı Avrupa ülkelerine ihracat için gerekli sağlık ve kalite standartlarını taşımasına rağmen, doğrudan yabancı yatırım akışları gıda sanayi sektörünün son yıllarda durumunun düzelmesini sağlamıştır. Sektörde birkaç başarılı yabancı yatırım bulunmakla birlikte, söz konusu yatırımlar daha ziyade iç pazara dönük faaliyette bulunmaktadır.

Bulgaristan'ın giyim sanayi, ülkedeki ucuz işgücünün belirli bir kalite standardı ile üretim yapabilmesi nedeni ile yabancı yatırımcılara ve fason üretim yaptıran firmalara cazip gelmektedir. Son altı yılda özellikle AB'ye hazır giyim ihracatında bir patlama olmuştur. Ancak 2005 yılında AB'nin Çin'den ithalata karşı uyguladığı engelleri kaldırması ile birlikte ihracatta düşüş gerçekleşmiştir. Sektörün ihracatı 2006 yılında yeniden canlanmaya başlamıştır. Çin gibi düşük maliyetle üretim yapan üreticilerin artan rekabeti Bulgar firmalarını fiyat rekabeti yapmak yerine, kendilerini daha esnek ve müşterilerine daha uygun lojistik imkanlar sağlayan üreticiler olarak konumlandırmalarını sağlamıştır.

Petrol işleme sanayinde 1989 öncesi dönemdeki seviyelerde üretim yapılmamakla birlikte, ihracat ve iç pazara dönük olarak üretim devam etmektedir. Burgaz'daki Neftochim rafinerisi 1999 yılında Rus şirketi LUKoil tarafından satın alınmış olup, bu sayede rafinerinin üretimi devam edebilmektedir. Ancak Pleven'deki Plama rafinerisi sahiplerinin yüksek borçlarını ödeyememesi nedeni ile faaliyetini durdurmuştur.

Komünizm dönemi ağır sanayi politikaları neticesinde ülkede en fazla gelişen sektörlerden biri de kimya sanayi olmuştur. Ancak sektör doğal gaz gibi üretim girdilerinin fiyat değişimlerinden kolaylıkla etkilenmektedir. Devnya'daki büyük soda karteli 1997 yılında Belçika firması Solvay tarafından satın alınmıştır. Gübre sanayine de yabancı yatırım girişleri olmuştur.

Bulgaristan'da en büyük demir-çelik üreticisi olup iflas eden Kremikovtzi şirketinin üretim tesisi ve üretim sürecinde kullanılan bütün varlıkları satışa çıkarılmıştır. Demir dışı metaller sektörü de dünya talebindeki artış paralelinde son yıllarda kazanç sağlayan bir sektör olmuştur. Sektöre önemli doğrudan yabancı yatırım akışı gerçekleşmiştir. Bunlardan en önemlisi Belçika firması Union Miniere'in Pirdop'taki bakır eritme tesislerine yapmış olduğu yatırımdır.

Savunma sanayinin büyük bir bölümü, Varşova Pakti'nin dağılması ve gelişmekte olan karlı pazarların kapanması ile birlikte kaybedilmiştir. Ancak NATO'ya üyelik ve Rus silah üreticileri ile işbirliği sayesinde sektörde bir toparlanma beklenmektedir.

Ülkenin elektronik sanayi 1970 ve 1980'lerde oluşturulmaya başlanmıştır. Sektör, COMECON ülkelerinin ihtiyaçları çerçevesinde kişisel bilgisayar (PC) üretimine yönelmiştir. COMECON pazarlarının batı mallarına açılması beraberinde sektörün üretimi durma noktasına gelmiştir. Sektörün canlanmasını sağlamak amacı ile üreticiler korsan kompakt disk üretimi gibi stratejilere yönelmiştir. Ancak 1990'ların sonunda uluslararası baskıların artması ile korsan üretime ilişkin önlemler alınmıştır. Sektör bu nedenle daha geçerli bir toparlanma stratejisi belirleyerek fason üretime yönelmiştir. Fason üretim Macar Videoton'un girişimiyle gelişmektedir. Ayrıca bazı Çin şirketlerinin de sektöre yatırımları olmuştur. Sektörde komünizm döneminden miras kalan iyi programlama becerileri de bulunmaktadır.

Bulgaristan'ın otomotiv sanayi günümüzde durma noktasına gelen küçük ölçekli araba montajı, kamyon ve otobüs üretiminden meydana gelmiştir. Son zamanlarda büyük uluslararası şirketler ülkede parça ve elektronik üretime yönelik yatırımlarda bulunmuştur. Alman Daimler-Chrysler firması ile yapılan Bulgar ordusunun motorlu taşımacılık filosunun modernizasyonuna yönelik çerçeve anlaşmasının Bulgar otomotiv sektörünün gelişimine fayda sağlayacağı düşünülmektedir. İş makinalarının üretimi de bağımsızlık sonrasında yok denecek kadar azdır.

Madencilik

Bulgaristan çok çeşitli metal ve metal olmayan maden kaynaklarına sahiptir. Hem demir hem de manganez cevherleri çıkarılmaktadır. Bununla birlikte çıkarılan demir madeni sadece çelik imalat sanayi gereksiniminin bir kısmını karşılayabilmektedir. Kurşun ve bakır madenleri ise demir haricinde yer alan metalurjik işleri desteklemede yeterli durumdadır. Bulgaristan'da bazı önemli altın yatakları bulunmaktadır ve bu yataklar yabancı yatırımcıların ilgisini çekmektedir. Bulgaristan'da bilinen elliden fazla mineral rezervi bulunmaktadır. Bunlardan bazıları kolay işlenemeyen beyaz mermer, mermer, kuvarz, kaolin, kolay işlenemeyen kil ve alçıdır. Ayrıca, Rodope bölgesinde uranyum cevherleri bulunmaktadır. Bu cevherlerin seksenli yıllarda 600 ton olduğu bilinmektedir. 1989 yılından sonra uranyum üretimi önce azaltılmış sonrasında ise tamamen kaldırılmıştır. Son zamanlarda sektörün tekrar eski haline kavuşturulması konusunda tartışmalar sürmektedir.

Müteahhitlik Hizmetleri

2008 yılında ülkeye gelen yabancı sermaye en çok gayrimenkul yatırımı yapmıştır. Küresel krizle beraber konut yatırımı durgunluğa girmiştir. Bununla beraber nüfus giderek yaşlanmakta ve genç nüfus AB üyesi ülkelere göç etmektedir. Mali krizin etkisiyle alım gücü daralmış, işsizlik artmış ve konut fiyatları düşmüştür. Nüfusun %94'ü ev sahibidir. Karadeniz kıyısında ve kış turizminin yoğun olduğu Bansko ve Borovets bölgelerinde satılmayan yazlık tipi konut sayısı 50-60 bin civarındadır. Altyapı inşaat projeleri hariç, konut ve alışveriş merkezi gayrimenkul piyasasında şişkinlik mevcut olup, ilginin azalacağı öngörülmektedir.

AB'nin çeşitli programlarından Bulgaristan'a 2013 yılına kadar yaklaşık 7-8 milyar avro civarında fon sağlanacağı ve bu tutarın önemli bir kısmının su şebekesi, kanalizasyon, su arıtma, metro, karayolu, limanlar, havalimanları ve demiryollarının inşaatı ve rehabilitasyonuna tahsis edileceği düşünülmektedir.

Turizm

Sahip olduğu doğal kaynaklar ve tarihsel mirası ile önemli bir turizm potansiyeline sahip Bulgaristan yılda yaklaşık 8 milyon turist tarafından ziyaret edilmektedir. Karadeniz kıyıları ve kayak turizmi ülkenin turizm sektörünün gelişimi açısından önem taşımaktadır. Ülkeyi ziyaret eden turistlerin %59'unu Rus, Alman ve İngiliz turistler oluşturmaktadır. Ülkede son yıllarda mevcut turistik tesislerin yenilenmesi ve yenilerinin inşa edilmesi yönünde önemli çalışmalar yürütülmektedir. Son turistik sezonlar, komünizm sonrası dönem standartlarına göre çok iyi geçmiştir.

Karadeniz bölgesi, önemli orandaki yatak kapasitesi ile sektör açısından büyük önem taşımaktadır. Sektörün dağ ve av turizminde sahip olduğu potansiyel ile gelecekte daha da önem kazanması beklenmektedir.

Ulaştırma ve Telekomünikasyon Altyapısı

Gelişmiş bir ulaşım altyapısına sahip Bulgaristan'da ulaşım, Avrupa ulaşım koridorlarının inşaatı sürecinde bulunulmasına rağmen harcamaların kısıtlı düzeyde yapılması ve bakımsızlık nedenleri ile son yıllarda çeşitli sorunlar ile karşı karşıya kalmıştır. Ancak son yıllarda Avrupa ulaşım koridorlarında gözlenen gelişmeler ve AB fonlarının ülkeye akışı ile artan yatırımlar sayesinde ulaşım altyapısında önemli düzeltilmeler olması beklenmektedir. 2007-2015 yıllarını kapsayan altyapı programı çerçevesinde ulaşımına 6 milyar avro yatırılacaktır.

Demiryolu taşımacılığı, yük taşımacılığında hala en önemli ülke içi taşıma biçimidir. Yolcu taşımacılığında ise, karayollarından sonra demiryolu taşımacılığı ikinci sırada yer almaktadır. Türkiye'nin önemli komşularından biri olan Bulgaristan ile Türkiye arasında önemli bir bağlantı noktası olması planlanan Halkalı-Bulgaristan Hududu Demiryolu Hattı Etüdü ve Projesi'nin inşası devam etmektedir.

Bulgaristan, 2005 yılı sonu itibarı ile 40.231 km uzunluğunda karayollarına sahiptir. Yolların uluslararası standartlara kavuşturulması amacı ile 2006 yılında, 2006-2015 döneminde 715 km'lik otoyol inşaatı öngören bir strateji uygulamaya konmuştur.

Bulgaristan, ikisi Karadeniz'de (Varna ve Burgaz), üçü Tuna Nehri'nde (Ruse, Lom ve Vidin) üzerinde olmak üzere beş önemli limana sahiptir.

Mal taşımacılığında en az tercih edilen taşımacılık türü hava taşımacılığıdır. Bununla birlikte, havayolu ile yük taşımacılığı gelişme göstermektedir. Ulusal havayolları şirketi Balkan Havayolları, 1990'ların başında tekel olma özelliğini kaybetmiştir. Firma yaşanan finansal sorunlara rağmen faaliyete devam etmiş, 1999 yılı ortalarında İsraili yatırımcılar tarafından satın alınmış; ancak 2002 yılı sonlarında faaliyetine son vermiştir. Şirketin hisselerinin büyük çoğunluğu yeni bir devlet havayolu şirketi olan Balkan Air Tour tarafından satın alınmıştır. Şirket halihazırda Bulgaria Air adı altında faaliyet göstermektedir. Sofya Havaalanı dışında Varna ve Burgaz'da iki havaalanı da bulunmaktadır. Varna ve Burgaz'daki havaalanları daha çok ülke içi taşımacılık için kullanılmaktadır. Varna ve Burgaz havaalanlarının 2040 yılı itibarı ile 8 milyon yolcu tarafından kullanılabilir hale getirilmesi için toplam 400 milyon avroluk bir yatırım planlanmaktadır.

Bulgar Havayolları ve THY tarafından Bulgaristan ve Türkiye arasında doğrudan seferler düzenlenmektedir.

Bulgaristan eski Doğu Bloku ülkeleri içerisinde, bağımsızlık sonrasında en yüksek telefon hattı yoğunluğuna sahip ülkedir. Telefon ağını destekleyen altyapı kalitesi, yoğunluğa göre yetersiz olsa da, bu alanda da son yıllarda önemli gelişmeler gözlenmiştir. Bulgar Telekomünikasyon Şirketi (BTC)'nin tekeli 2005 yılında sona ermiş ve alternatif sabit hat operatörlerinin ağa girmesine izin verilmiştir. 2006 yılı sonu itibarı ile 10'dan fazla alternatif operatöre izin verilmiş olmakla birlikte, pazar payları çok düşüktür. Mobil telefon kullanımı son yıllarda hızla artmıştır. Ülkedeki üç mobil operatörün her biri üçüncü nesil mobil iletişim hizmet lisansına sahiptir.

Genel Avrupa standartlarına göre düşük düzeyde olmakla birlikte internet kullanımı giderek artmaktadır. ADSL kullanımına geçiş, internet kullanım oranını yükseltmiştir. Yüksek düzeydeki okur-yazarlık ve TV-radyo kullanım oranı ülkede medyanın etkisini artırmaktadır. Yalnızca bir devlet televizyonu ve iki yabancı sermayeli özel televizyon kanalı ulusal çapta yayın yapmaktadır. Ulusal düzeyde yayın yapan iki devlet radyo kanalının yanı sıra özel sektöre ait radyo kanalları da bulunmaktadır. Ülkedeki gazete-dergi çeşitliliği Bulgaristan ölçeğindeki bir ülke için oldukça geniştir. Söz konusu yazılı medyanın hiçbirisi devlete ait değildir.

Enerji

Bulgaristan enerji sektörü ağırlıklı olarak ithalata dayanmaktadır. Enerji ithalatı ise özellikle petrol ve doğalgaz üzerinde yoğunlaşmıştır. Bununla birlikte Bulgaristan yerel kömür, nükleer ve hidroelektrik enerji santralleri ile bir miktar elektrik üretimi gerçekleştirmektedir. Bulgaristan ekonomisi hala enerji tüketiminin yoğun olduğu bir yapı göstermektedir. Bu, komünist dönem sanayi yapısı ve komünizm sonrasında uzunca bir süre hane halklarına ve firmalara enerjinin daha ekonomik kullanımına dair yeterli teşvikin verilmemesinden kaynaklanmıştır.

Termal enerji tesisleri yeniden yapılanmaya ihtiyaç duymaktadır. Bunun nedeni çok sayıda termal enerji tesislerinin normal hizmet sürelerinin sonuna yaklaşmış olmaları ve aynı zamanda çevre için önemli bir problem teşkil etmeleridir.

Danube'de yer alan Kozlodui nükleer güç tesisi bugün Bulgaristan'ın tek nükleer enerji santralidir. Son yıllarda Bulgaristan toplam elektrik üretiminin %40-45 'i bu santralden sağlanırken 2006 yılı sonunda AB talimatı doğrultusunda santrale ait 440-mw'lik iki birimin güvenlik nedeniyle kapatılması Kozlodui Nükleer santralının toplam üretimini önemli ölçüde düşürmüştür. Bununla birlikte Belene'de inşa edilen nükleer güç santralinin 2013'te faaliyete geçmesiyle birlikte bu düşüş telafi edilecektir.

Bulgaristan, kömürünü belli bölgelerden elde etmektedir. Kullandığı kömürün büyük bir bölümünü üretebilen Bulgaristan'da Maritza Istok havzasından linyit kömürü çıkarılmaktadır. Bazı kömür ocakları kapatılmış veya özelleştirilmiş olmakla birlikte, Bobov Dov'da bulunan ikinci büyük maden işletmesinde olduğu gibi Maritza Isto madeni de hala kamu yönetimi altındadır.

Büyük bir bölümü ithal edilen petrolün önemli bir kısmı, 1999 yılında Rus Lukoil firması tarafından hisselerinin çoğu satın alınan 7,5 milyon ton kapasiteli Netrofirm rafinerisinde işlenmektedir. Ayrıca Pleven'de 1,2 milyon ton ile daha düşük bir kapasiteye sahip olan ikinci rafineri, 1996 yılında özelleştirilmiş olup mali problemler sebebiyle uzun süreden beri kullanım dışıdır.

Finansal Hizmetler

Bulgaristan'ın bankacılık sistemi 1996 yılına kadar çok zayıf bir durumda olmuştur. 1997 yılında para kurulunun kurulması ile Bulgar Merkez Bankası (MB) tarafından bankacılık sistemini güçlendirmeye yönelik sıkı önlemler alınmıştır. Bu çerçevede bankaların sermaye yeterliliği yükümlülükleri aşamalı olarak artırılmış ve büyük miktarda krediler için daha sıkı teminat koşulları getirilmiştir.

Kriz sonrasında State Savings Bank dışında ayakta kalan tüm bankaların özelleştirilmesi kararı alınmıştır. United Bulgarian Bank 1997 yılında, Post Bank 1998 yılı sonunda, Express Bank 1999 yılı sonunda satılmıştır. Filibe'deki Hebros Bank 2000 yılı başında, ülkenin en büyük bankası Bulbank ise 2000 yılının ikinci yarısında satılmıştır. Biochim Bank isimli kalan tek eski ticari devlet bankasının satışı 2002'de tamamlanmıştır. The State Savings Bank-DSK-Devlet Tasarruf Bankası'nın satışı 2003 yılında başarı ile gerçekleştirilmiştir. DSK böylece tamamen ticari bir banka haline gelmiştir. Bankaların özelleştirmesinde özel sektör önemli rol oynamıştır. Özelleştirmede yabancı yatırımcılar önemli rol oynamakta olup, sektörün derinleşmesinde ve uzmanlaşmasında önemli katkıda bulunmaktadır. Bulgaristan ölçeğindeki bir ülke için banka sayısı oldukça fazla olmakla birlikte, sektörü güçlendirme çabaları ciddiyetle devam etmektedir. Sektörde özelleştirme süreci tamamlanmış olup, ülkeye özelleştirme süreci dışında girerek yatırımda bulunan yabancı bankalar da bulunmaktadır.

Alınan önlemler ve MB'nın sistemde daha etkin hale gelmesi ile birlikte bankacılık sistemi geçmişe göre daha güçlü durumdadır. Günümüzde bankalar uygulanan güvenilir politikalar neticesinde daha likit hale gelmiştir. Ancak, bankalar tüketiciler tarafından kredi dağıtımında fazla temkinli davranmakla suçlanmaktadır. Bankaların dağıttıkları kredi miktarının para kurulu uygulamasının başlatılmasından sonra düzenli olarak artış göstermesine rağmen dağıtılan krediler daha çok tüketici kredisi niteliğindedir. Firmalara yönelik uzun vadeli krediler çok pahalı olup, bu tür kredilerin temini zorlaştırılmıştır.

Pek çok küçük özel bankanın sermaye yetersizliği nedeni ile faaliyetlerini durdurmak zorunda kaldığı bankacılık sektöründe, yüksek sermaye ve sermaye yeterliliği taleplerinin bazı bankaları birleşme yoluna gitmeye zorlayacağı tahminleri giderek artmıştır. Uzun süre beklenen birleşmeler 2004 yılı sonlarına doğru Avusturya Bankası Creditanstalt (BA-CA)'ın Hebros Bank'ı devralması ile başlamıştır. BA-CA aynı zamanda Alman sermayeli HVB Bank Biochim ile entegrasyon sürecindedir. HVB'nin Bulbank'ın İtalyan ortağı Unicredit ile birleşmesi sektördeki birleşmeleri daha da ileri bir noktaya taşıyacaktır. Bu birleşmenin ardından daha küçük bankalar arasında da birleşmeler olması beklenmektedir. Yabancı bankaların kredi pazarındaki payı 1999'da % 38 iken, 2005'te % 72'ye yükselmiştir. AB müktesebatına uyum çerçevesinde yabancı bankaların şube açmaları için MB'nin onayına tabi olmaları yerine MB'na beyanda bulunmalarının yeterli hale gelmesi birlikte bankacılık sektörü yabancı bankalara daha da açık hale gelmiştir.

Bankaların likit hale gelmesi nedeni ile kredi dağıtımı artış göstermiştir. İç kredilendirme 2003 yılından itibaren hızla gelişmiştir.

Yatırım ve tüketici kredilerinde bankacılık sektöründe yaşanan dönüşüm süreci sonrasında Avrupa normlarında kredi imkanları ortaya çıkmıştır. Kredi vadeleri 20 yıla kadar uzamıştır. Ayrıca internet bankacılığı da başlamış bulunmaktadır.

Akreditif kullanımında herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Akreditifli işlemler genellikle finansman amaçlı kullanılmaktadır. Akreditif, ticaretin finansmanında iskonto edilerek kullanılmaktadır.

Yabancı yatırımlar, yerel bankaların yönetim becerilerinin gelişmesini ve karlılıklarının artmasını sağlamıştır. Ocak 2007'de AB'ye üyelik ile birlikte MB, bankaların kredilendirme politikaları üzerinde uyguladığı kısıtlayıcı önlemleri kaldırmıştır. Buna rağmen toplam kredi hacminin GSYİH'ya oranı düşük düzeydedir.

Sigortacılık sektörü hala yeterli düzeyde gelişmiş değildir. Ancak sektör hızlı bir büyüme eğilimi göstermektedir. 1997 yılında yeni sigorta kanununun kabul edilmesi ile o güne kadar yabancı sermayeye kapalı olan sektör dışa açılmıştır. Allianz (Almanya), American International Group (AIG) ve İsrail-Danimarka ortaklığı TBI gibi yabancı kuruluşlar, sektöre özelleştirme ve yatırım yolu ile girmiştir. Komünizm döneminde faaliyet gösteren iki şirketten biri olan Bulstrad'ın günümüzde çoğunluk hissesi yabancı sermayenindir. Diğer şirket, Devlet Sigorta Enstitüsü (DZI) ise 2002 yılında yerel bir finans kuruluşuna satılmıştır. Son yıllarda sektörün sağlık ve emekli maaşı sağlama hizmetinden sigortaya dayalı hizmete yönelmesi sektör üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkarmıştır.

Doğrudan Yabancı Yatırımların Görünümü

Yabancı Yatırımlar

Kaynak: E.I.U

b:Tahmin

c:Öngörü

	2007	2008	2009	2010	2011b	2012c	2013c	2014c
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyar dolar)	13,2	9,9	3,4	2,3	1,3	1,1	2,2	3,7
DYY / GSYİH (%)	31,3	19,2	7,1	4,9	2,5	2,1	4,1	6,5
DYY / Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımı (%)	109,3	57,0	24,4	21,5	12,2	10,2	20,0	30,2
DYY İhracı (milyar dolar)	-0,3	-0,8	0,1	-0,2	-0,1	-0,0	-0,2	-0,2
Net DYY (milyar dolar)	12,9	9,1	3,5	2,1	1,2	1,0	2,0	3,4
DYY Stoku (milyar dolar)	35,3	46,3	49,3	51,6	53,0	54,1	56,4	60,1

Ülkeler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Ülkelere Göre Yabancı Yatırımlar (Milyon Euro)

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Ülkeler	2010
Hollanda	1.509
Belçika	193
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	164
Yunanistan	160
Almanya	148
Rusya	119
ABD	109
Macaristan	79
İspanya	57
İtalya	44
Virjinya Adaları	36
Türkiye	18
Toplam	1.639

Sektörler İtibarı ile Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Sektörlere Göre Yabancı Yatırımlar (Milyon Euro)

Kaynak: T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği

Sektörler	2010
İmalat Sanayi	588
Elektrik ve termal enerji, gaz ve su üretimi ve dağıtımı	270
Ulaştırma, lojistik ve haberleşme	252
Gayrimenkullere ilişkin işlemler	182
Finansal aracılık	161
Başka yerde sınıflanmayan	80
İnşaat	39
Başka yerde sınıflanmayan	181
Oteller ve lokantalar	35
Toplumun ve bireyin hizmetine sunulan diğer faaliyetler	30
Madencilik	8
Tarım, ormancılık ve avcılık	7

Ülkedeki Serbest Bölgeler (Özel Ekonomik Bölgeler)

Burgaz Serbest Bölgesi ile ilgili ayrıntılı bilgiye aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz.

www.freetradezone-bourgaz.com

Şirket Birleşmeleri ve Marka Satın almalar

Şirket birleşmeleri ve satın almalar ile ilgili bilgilere Bulgaristan'da yayınlanan Dnevnik (www.dnevnik.bg) ve Kapital (www.capital.bg) gazeteleri vasıtasıyla ulaşmak mümkündür.

Ayrıca Bulgarca ve İngilizce yayınlanan Bulgarian Industrial Association isimli günlük bülten de faydalanılabilir.

Bulgarian Industrial Association-16-20 Alabin Str., Sofia 1000, Bulgaria
phone: +359 2 932 09 11fax: +359 2 987 26 04
office@bia-bg.com
<http://old.bia-bg.com/>

Dış Ticaret

Genel Durum

2012 yılı da Bulgaristan'ın ihracatı geçen yıla göre %5 oranında daralarak 26.7 milyar dolar değerine yükselmiştir. Aynı yıl ithalatı ise 32.7 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Ülkenin Dış Ticareti

Dış Ticaret Göstergeleri (Milyon Dolar)

Kaynak: E.I.U Country Report March 2012

b:Tahmin

c:Öngörü

	2007	2008	2009	2010	2011b	2012c	2013c
İhracat (fob, milyar dolar)	18,5	22,6	16,4	20,6	25,7	24,9	26,5
İthalat (fob, milyar dolar)	-28,6	-35,2	-22,1	-24,2	-28,0	-27,7	-30,1
Dış Ticaret Hacmi (fob, milyar dolar)	47,1	57,8	38,5	44,8	53,7	52,6	56,6
Dış Ticaret Dengesi (milyar dolar)	-10,0	-12,6	-5,7	-3,6	-2,3	-2,7	-3,5

İhracatında Başlıca Ürünler

İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

Kaynak: Trademap

GTİP	ÜRÜN	2009	2010	2011	2012	2013
TOTAL	All products	16.503	20.608	28.165	26.699	29.476
2710	Ham olmayan petrol yağları	1.681	2.240	3.028	3.752	3.854
7403	Rafine bakır ve bakır alaşımları	779	1.359	1.840	1.630	1.479
7402	Rafine edilmemiş bakır	446	234	864	658	1.035
1001	Buğday ve mahlut	303	452	578	717	951
3004	İlaçlar	366	494	625	649	781
1206	Ayçiçeği tohumu	351	330	676	507	744
9999	Başka yerde belirtilmeyen mallar	333	634	813	611	674
1005	Mısır	99	159	267	219	494
2716	Elektrik enerjisi	360	445	602	501	456
8544	İzole tel kablo	264	359	426	355	374
2603	Bakır cevherleri	176	148	263	376	368
2616	Kıymetli metal cevherler	0	0	0	340	349
6203	Erkek takım, ceket, pantolon	244	244	315	291	324
6204	Bayan takım, celet, pantolon	292	272	315	283	294
2402	Sigara	94	167	212	277	274

7214	Demir veya alaşimsız çelikten çubuklar	209	239	428	276	272
8703	Binek otomobilleri	58	112	206	146	243
2836	Karbonat	133	185	230	248	238
7409	Bakır levhalar	104	195	228	230	235
8507	Electrik akümülatörü	123	165	217	185	229

İthalatında Başlıca Ürünler

İthal Ettiği Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

Kaynak: Trademap

GTİP ÜRÜNLER	2009	2010	2011	2012	2013
— TOPLAM	23.341	25.360	32.494	32.743	34.280
2709 Ham petrol yağları	2.719	3.081	4.022	4.754	4.488
2603 Bakır cevherleri	719	1.045	1.772	1.577	1.957
2710 Ham olmayan petrol yağları	684	1.100	1.586	1.497	1.710
2711 Petrol gazları	889	1.000	1.310	1.403	1.283
9999 Başka yerde belirtilmeyen mallar	848	831	871	907	1.030
3004 İlaçlar	728	786	948	886	1.003
8703 Binek otomobilleri	459	477	652	595	761
8517 Telefon cihazları	377	410	442	381	444
7404 Bakır atık ve hurda	98	229	407	464	375
8701 Traktörler	142	188	317	335	362
8528 TV alıcıları	312	277	255	217	297
8471 Otomatik bilgi işlem makinaları	224	240	224	256	294
8544 İzole tel kablo	191	230	312	280	262
7601 İşlenmemiş alüminyum	114	168	210	197	236
0203 Domuz eti (taze, soğutulmuş veya dondurulmuş)	209	201	247	241	235
7208 Demir veya alaşimsız çelikten yassı hadde ürünleri (genişlikleri 600 mm. veya daha fazla)	88	121	248	226	224
7207 Demir veya alaşimsız çelikten yarı nihai ürünler	117	117	250	170	213
8704 Kamyonlar	95	80	156	158	196
8538 Elektrik tabloları, sigortalar	63	97	140	177	195
1701 Kamış veya pancar şekeri	139	198	277	192	193

Başlıca Ülkeler İtibarı ile Dış Ticareti

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İhracat (Milyon Dolar)

Kaynak: Trademap

ÜLKELER	2009	2010	2011	2012	2013
TOPLAM	16.503	20.608	28.165	26.699	29.476
Almanya	1.848	2.193	3.360	2.731	3.648
Türkiye	1.203	1.752	2.400	2.511	2.649
İtalya	1.531	1.998	2.396	2.265	2.554
Romanya	1.411	1.905	2.691	2.145	2.284

Yunanistan	1.556	1.635	1.985	1.918	2.050
Fransa	733	831	1.194	1.059	1.276
Belçika	929	776	1.440	982	860
Çin	160	250	407	764	860
Rusya	419	586	732	722	755
İspanya	526	550	757	693	686
Hollanda	259	311	501	487	638
İngiltere	322	401	527	511	624
Ukrayna	135	262	395	315	568
Sırbistan	598	774	727	618	547
Polonya	257	354	503	466	537
Avusturya	321	388	543	488	533
Gibraltar	107	451	870	940	531

Başlıca Ülkeler İtibarı ile İthalat (Milyon Dolar)

Kaynak: Trademap

ÜLKELER	2009	2010	2011	2012	2013
TOPLAM	23.341	25.360	32.494	32.743	34.280
Rusya	3.649	4.094	5.742	6.628	6.352
Almanya	2.572	2.958	3.569	3.180	3.710
İtalya	1.860	1.877	2.321	2.150	2.556
Romanya	1.097	1.769	2.244	1.800	2.286
Türkiye	1.303	1.373	1.545	1.534	2.001
Yunanistan	1.296	1.511	1.819	1.740	1.906
İspanya	434	479	1.630	493	1.783
Macaristan	501	791	985	591	1.044
Fransa	923	833	1.056	979	1.018
Çin	1.267	653	945	2.129	1.012
Polonya	547	533	622	754	970
Avusturya	588	882	1.089	631	943
Hollanda	434	711	825	567	910
Ukrayna	502	1.061	1.305	735	761
Çek Cum.	601	482	562	566	701
Belçika	382	482	553	411	631
İngiltere	336	400	506	508	507
Slovakya	188	276	391	231	446

Dış Ticaret Politikası

Bulgaristan, Dünya Ticaret Örgütü'ne 1996 yılında üye olmuştur. DTÖ'ye üyelik Bulgaristan pazarının liberalleşmesinde önemli rol oynamıştır.

1 Ocak 2007 tarihinde AB'ye üye olması ile birlikte Bulgaristan'ın AB ülkeleri ile ticari ilişkileri AB Gümrük Birliği temelinde yürütülmeye başlanmıştır.

Bulgaristan'ın EFTA ülkeleri (İsviçre, Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn), Makedonya, İsrail, Arnavutluk, Sırbistan ve Karadağ ve Bosna-Hersek ile Serbest Ticaret Anlaşmaları bulunmaktadır.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

2007 yılında AB'ye üye olan Bulgaristan, üçüncü ülkelerle yaptığı ticarete AB Ortak Gümrük Tarifelerini uygulamaktadır.

AB üyeliğinin ardından Türkiye-AB gümrük birliğinin bir tarafı haline gelen Bulgaristan ile Türkiye arasında gümrük birliği kapsamında sanayi ürünlerinin ticaretinde gümrük vergisi alınmamaktadır. Tarım ürünleri için AB'nin Türk tarım ürünlerine uyguladığı tercihli vergi oranları uygulanmaktadır. Avrupa Toplulukları Birleştirilmiş Gümrük Tarifesi'ne (TARIC) göre gümrük vergileriyle ilgili detaylı bilgiye http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds/tarhome_en.htm adresinden ulaşmak mümkündür.

Türkiye ile Bulgaristan arasında Gümrük Birliği anlaşması çerçevesinde sanayi ürünleri ithalatında uygulanan tarifeler sıfırlanmakla birlikte, ithalat üzerinden alınan diğer vergi uygulamaları söz konusudur. KDV oranı tüm ürünler için % 20'dir. Ayrıca, alkol ve alkollü içecekler, tütün mamülleri, akaryakıt ürünleri, kahve ve otomobiller için çeşitli oranlarda Özel Tüketim Vergisi alınmaktadır.

1 Ocak 2007 tarihinden itibaren geçerli olan kurumlar vergisi oranı ile 2008 yılından itibaren uygulanmakta olan gelir vergisi oranı % 10'dur.

KDV İadeleri

Bulgaristan'da KDV iadelerinden AB üyesi olmayan ülke vatandaşları, karşılıklılık ilkesi dikkate alınarak yararlandırılır. Bu kapsama Türk vatandaşları (gerçek kişiler) dahildir. Ancak Türk tüzel kişilikleri (şirket, dernek, kurum vb.) henüz bu imkandan faydalanamamaktadırlar. Bir başka ifade ile bir Türk TIR sürücüsü kendi adına yaptığı harcamalara ilişkin KDV iadesinden faydalanabilirken, Türk nakliye firması yararlanamaz. Türk vatandaşlarının KDV iadelerini alabilmeleri aşağıdaki şartlara bağlıdır:

- 1- Hepsi bir yerde ve bir faturada/fişte olmak kaydıyla yapılan alışverişin tutarının en az 150 Euro olması,
- 2- Alışveriş yapılan yerde geçerli bir pasaport arz edilerek bir "KDV İadesi Talebi Belgesi"nin doldurulması,
- 3- Pasaport, fiş/fatura ibraz edilerek ve alınan eşya ile birlikte Bulgaristan Maliye Bakanlığınca yetkilendirilmiş ülke içindeki, havaalanı, liman ve karayolu sınır kapılarındaki temsilciliklere KDV İadesi Talebi Belgesinin onaylatılması.

Tarife Dışı Engeller

Tarım Ürünü İthalatı ve Bitki Sağlığı Kontrolleri

Bitki sağlığı kontrolü sınır kapılarında ürün Bulgaristan topraklarına girer girmez Tarım ve Gıda Bakanlığı'na bağlı Bitki Koruma Ulusal Servisi tarafından gerçekleştirilir. Aşağıdaki ürünler bitki sağlığı kontrolüne tabidirler:

- Tohumlar ve fideler dahil olmak üzere tüm bitkiler,
- Bitkisel ürünler,
- Besin takviye (nutrient media) ürünleri,
- Bitki koruma preparatları,
- Bitki nakliye vasıtaları,
- Bitki paketleri.

Tarım ürünlerinin ithalatı esnasında, ihracatçı ülkeden alınacak Bitki Sağlığı Sertifikası ile Bulgaristan'daki Bölge Bitki Koruma Servisinden (BBKS) alınacak "ithalat belgesi" aranmaktadır. Gerçek ve tüzel kişiler "İthalat belgesi" alma hakkına sahip olup bu konuda bir kısıtlama bulunmamaktadır. Ancak tüm gerçek ve tüzel kişilerin tarım ürünleri ithalatı yapmadan önce BBKS'ne kayıt olması gerekmektedir.

"İthalat belgesi" nin alınabilmesi için ithalatçı kayıt numarasının ibrazı ile ithalatçının yazılı beyannamesi yeterli olmaktadır. Söz konusu ithalat belgesi düzenlenmesini takiben BBKS tarafından sınırdaki müfettişlere gönderilmektedir.

"İthalat belgesi" bir günde düzenlenmekte olup "İthalat belgesi" alınması için ithalatın gerçekleşmesinden en az iki gün önce BBKS beyanname verilmesi gerekmektedir. Beyannamenin verildiği gün malın ithal edilmesi söz konusu ise ekspres "İthalat Belgesi" düzenlenmekte ve bir ek ücret tahsil edilmektedir. Belge, düzenlendikten sonra sınır kapısına gönderilmektedir.

Kontrollerle ilgili alınan ücret ve tarifeler "Tarım ve Orman Bakanlığı Bitki Koruma Servisi tarafından tahsil edilecek ücret tarifesi" genelgesiyle belirlenir.

Fındık, Antep fıstığı, yerfıstığı, kuru incir ve üzüm gibi kuruyemişlerin aflatoksin denetimi ise Sağlık Bakanlığı sınır birimlerince gerçekleştirilmektedir.

Veterinerlik Kontrolleri

Tüm hayvansal ürünler ile su ürünlerinin veterinerlik kontrolleri Bulgaristan sınır kapılarında Tarım ve Gıda Bakanlığı'na bağlı Ulusal Veterinerlik (NVMS) Servisi tarafından icra edilmektedir. Bu kontroller:

- belge incelemesi,
- ürün kimlik incelemesi,
- fiziki kontrol,
- nakliye vasıtasının incelenmesi ve
- nakliye vasıtasının dezenfeksiyonunu kapsamaktadır.

Veterinerlik ürünlerinin ithalatı ancak:

- NVMS Sınır denetmenlerine NVMS Genel Müdürü imzalı veterinerlik tıbbi ihracat lisansı ulaştıysa,
- bu ürüne ait, diğer tüm fatura vb. ihracat evraklarına ek olarak ihracatçı ülke yetkili organları tarafından onaylanmış orijinal veterinerlik sertifikası varsa,
- veterinerlik kontrolleri olumlu bir şekilde sonuçlandıysa,
- bu ürün, Veterinerlik Kanunu'nun 49. maddesi 1. paragrafı gereğince herhangi bir kısıtlamaya tabi değil ise
- ve tüm veterinerlik ücretleri tahsil edilmiş ise izin verilir.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Bulgaristan'a ihracat yapan firmalarımızın dikkat etmesi gereken kuralların başında ürünlerin zorunlu teknik gerekliliklere uygunluğu gelmektedir. AB üyeliğinin ardından Bulgaristan'da AB'nin ticarete teknik engellerin kaldırılmasına dair mevzuatı ve sistemi uygulanmaktadır. Bu kapsamda, Bulgaristan'da AB'nin ürün güvenliği, standardizasyon, akreditasyon, metroloji, uygunluk değerlendirmesi, test, muayene ve belgelendirme mevzuatına geçilmiştir. Bulgaristan'a ihraç edilen ürünlerin insan sağlığı ve güvenliğine ilişkin tüm kuralları karşılaması gerekmektedir. AB'nin bu alandaki yeni yaklaşım mevzuatı kapsam dahilindeki ürünlere "CE" işaretinin ilştirilmesini zorunlu kılmaktadır. AB'nin bu alandaki mevzuatı Türkiye tarafından da uyumlaştırıldığından ihracatçılarımızın bu konuda ihtiyaç duydukları bilgiyi temin ederek uyum sağlamalarında herhangi bir zorluk beklenmemektedir. Daha ayrıntılı bilgi için Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın www.dtm.gov.tr internet sayfasında "teknik düzenlemeler" kısmına bakınız.

Gümrük idaresi, AB'nin, ürünlerin güvenlik koşullarına uygunluk kontrolüne ilişkin 339/93 sayılı Kararı'nın koşullarının uyumlaştırıldığı Gümrükler Kanununun 78/a maddesinde sayılan piyasa gözetimi ve denetimine dair hükümleri yerine getirmektedir. Gümrük yetkilileri, piyasa gözetimi ve denetimi yapmaya yetkili kuruluşlar tarafından güvenlik gerekleri bakımından kontrole tabii olacak mallar hakkında önceden bilgilendirildiğinde, Gümrükler Kanununun 78/a maddesi hükümlerini söz konusu mallar için uygulanmaktadır. Bu çerçevede, Metroloji ve Teknik Denetim Devlet Ajansı, Ticaret ve Tüketicileri Koruma Komisyonu, Sağlık Bakanlığı'nın ihtisaslaşmış devlet sağlık kontrolü organları, Milli Bitki Koruma Servisi, Tarım ve Ormanlar Bakanı'na Bağlı Kontrol-Teknik Teftiş Organı gibi piyasa gözetimi ve denetimine yetkili organlar ile ilişkiler hakkında söz konusu organlar ile Gümrük Ajansı arasında protokoller imzalanmıştır.

Diğer taraftan, Türkiye-AB Gümrük Birliği kapsamında bulunmayan tarımsal, hayvansal ve su ürünlerinin Türkiye'den Bulgaristan'a ihracatında veya bu ülkeden transit geçirilmesinde mevzuata uygunluk konusunda bir takım sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Bu konuda gerekli uygunluk değerlendirme belgelerinin ve sertifikaların kuralına uygun düzenlenmesi önem arz etmektedir. Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın <http://www.tarim.gov.tr> internet adresinden ve Bulgaristan Cumhuriyeti Tarım ve Gıda Bakanlığı Veterinerlik Servisi'nin <http://www.mzh.government.bg/Article.aspx?lmid=653&id=653&lang=2> adresinden yararlanabilirsiniz.

Türkiye ile Ticaret

Genel Durum

Türkiye-Bulgaristan Dış Ticaret Değerleri (Milyon Dolar)

Kaynak: TÜİK

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
İhracat	299	380	622	894	1.179	1.568	2.060	2.152	1.389	1.497	1.623	1.685	1.972
İthalat	394	508	689	959	1.190	1.663	1.952	1.840	1.117	1.702	2.475	2.754	2.760
Hacim	693	885	1.311	1.854	2.369	3.231	4.012	3.991	2.505	3.200	4.098	4.436	4.733
Denge	-94	-128	-68	-65	-11	-95	109	311	271	-205	-851	-1.072	-788

Türkiye'nin Bulgaristan'a İhracatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

Kaynak: TÜİK

GTİP	ÜRÜNLER	2011	2012	2013
2603	BAKIR CEVHERLERİ VE KONSANTRELERİ	33	22	78
6006	DİĞER ÖRME MENSUCAT	40	66	68
4016	SERTLEŞTİRİLMEMİŞ VULKANİZE KAUÇUKTAN DİĞER EŞYA	23	29	60
7404	BAKIR DÖKÜNTÜ VE HURDALARI	15	30	57
8544	İZOLE EDİLMİŞ TELLER, KABLOLAR VE DİĞER ELEKTRİK İLETKENLER; TEK TEK KAPLANMIŞ LİFLERDEN OLUŞAN FİBE	67	53	46
3917	PLASTİKTEN HORTUMLAR, BORULAR VE BAĞLANTI ELEMANLARI (MANŞON, NİPEL, DİRSEK, FLANŞLAR, VB.)	23	33	41
8605	KENDİNDEN HAREKETLİ OLMAYAN DEMİRYOLU VEYA TRAMVAY YOLCU VAGONLARI;BAGAJ FURGONLARI,DİĞER DEMİRYOLU			40
8703	BİNEK OTOMOBİLLERİ VE ESAS İTİBARIYLA İNSAN TAŞIMAK ÜZERE İMAL EDİLMİŞ DİĞER MOTORLU TAŞITLAR	47	45	38
6004	DİĞER ÖRME MENSUCAT (EN>30CM, ELASTOMERİK/KAUÇUK İPLİK=>%5)	18	24	27
8528	MONİTÖRLER VE PROJEKTÖRLER, TELEVİZYON ALICI CİHAZLARI	10	11	24
5509	SENTETİK DEVAMSIZ LİFDEN İPLİK (DİKİŞ İPLİĞİ HARİÇ) (TOPTAN)	29	19	22
7601	İŞLENMEMİŞ ALUMİNYUM	34	46	22
2523	ÇİMENTO	26	22	22
3920	PLASTİKTEN DİĞER LEVHA, PLAKA, ŞERİT, FİLM, FOLYE (GÖZENKSİZ)	17	18	21
7604	ALUMİNYUMDAN ÇUBUKLAR VE PROFİLLER	26	23	21
8708	KARAYOLU TAŞITLARI İÇİN AKSAM, PARÇA VE AKSESUARLAR	21	17	20
6109	TİŞÖRTLER, FANİLALAR, ATLETLER, KAŞKORSELER VE DİĞER İÇ GİYİM EŞYASI (ÖRME)	13	23	20
5205	PAMUK İPLİĞİ (DİKİŞ İPLİĞİ HARİÇ) (AĞIRLIK İTİBARIYLA PAMUK ORANI >=%85 VE PERAKENDE OLARAK SATILACAK	14	14	20
8418	BUZDOLAPLARI, DONDURUCULAR VE DİĞER SOĞUTUCU VE DONDURUCU CİHAZLAR VE ISI POMPALARI	20	25	19
5407	SENTETİK FİLAMENT İPLİKLERİNDEN DOKUNMUŞ MENSUCAT	22	20	19
0702	DOMATES (TAZE/SOĞUTULMUŞ)	35	17	18

Türkiye'nin Bulgaristan'dan İthalatında Başlıca Ürünler (Milyon Dolar)

Kaynak: TÜİK

GTİP	ÜRÜN	2011	2012	2013
2710	PETROL YAĞLARI VE BİTÜMENLİ MİNERALLERDEN ELDE EDİLEN YAĞLAR	460	808	647
7403	RAFİNE EDİLMİŞ BAKIR VE BAKIR ALAŞIMLARI (HAM)	503	437	429

7204	DÖKME DEMİRİN, DEMİRİN VEYA ÇELİĞİN DÖKÜNTÜ VE HURDALARI VEYA BUNLARIN ERİTİLMESİ İLE ELDE DİLMİŞ KÜ	236	265	221
2716	ELEKTRİK ENERJİSİ	43	113	180
1206	AYÇİÇEĞİ TOHUMU	167	85	139
8544	İZOLE EDİLMİŞ TELLER, KABLOLAR VE DİĞER ELEKTRİK İLETKENLER; TEK TEK KAPLANMIŞ LİFLERDEN OLUŞAN FİBE	54	71	104
7801	İŞLENMEMİŞ KURŞUN	57	52	67
3902	PROPİLEN VE DİĞER OLEFİNLERİN POLİMERLERİ (İLK ŞEKİLLERDE)	31	48	59
8471	OTOMATİK BİLGİ İŞLEM MAK. BUNLARA AİT BİRİMLER; MANYETİK VEYA OPTİK OKUYUCULAR, VERİLERİ KODA DÖNÜŞT	36	56	58
4410	AĞAÇTAN VE DİĞER ODUNSU MADDELERDEN YONGA LEVHA, ORİENTED STRAND BOARD (OSB), VB. LEVHALAR	45	47	44
4407	UZUNLAMASINA KESİLMİŞ, BİÇİLMİŞ AĞAÇ; KALINLIK > 6 MM	29	32	42
2836	KARBONAT; PEROKSİKARBONAT; AMONYUM KARBOMAT İÇEREN TİCARİ AMONYUM KARBONAT	54	58	40
1205	REP VEYA KOLZA TOHUMLARI	14	31	37
1005	MISIR	15	11	28
7108	ALTIN (PLATİN KAPLAMALI ALTIN DAHİL) (İŞLENMEMİŞ VEYA YARI İŞLENMİŞ YA DA PUDRA HALİNDE)	15	26	28
3505	DEKSTRİNLER VE TADİL EDİLMİŞ DİĞER NİŞASTALAR VE ESASI NİŞASTA, DEKSTRİNLER OLAN TUTKALLARI	35	31	27
3102	AZOTLU MİNERAL VEYA KİMYASAL GÜBRELER	7	12	25
2303	NİŞASTACILIK, ŞEKER PANCARI, ŞEKER VE İÇKİ SANAYİNİN ARTIK VE POSALARI	12	18	22
7901	İŞLENMEMİŞ ÇİNKO	56	22	22
7409	BAKIR SAÇLAR, LEVHALAR, YAPRAKLAR VE ŞERİTLER (KALINLIKLARI 0,15 MM. Yİ GEÇENLER)	14	24	20

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Türkiye-Bulgaristan Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Kaynak: www.dtm.gov.tr

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma	06.07.1994
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	07.07.1994
Turizm Anlaşması	1997
Enerji ve Altyapı Alanlarında İşbirliği Anlaşması	1998
Uzun Vadeli Sözleşme	1999
İkili Hava Ulaştırma Anlaşması	2004
Deniz Ticareti Taşımacılık Anlaşması	2004

Türkiye-Bulgaristan Yatırım İlişkileri

Bulgaristan Merkez Bankası verilerine göre 2010 yılında Bulgaristan'daki Türk yatırımları 18 milyon Euro değerindedir. Türkiye Bulgaristan'ın yabancı yatırımcılar sıralamasında 12. konumdadır

Bulgaristan'daki Türk yatırımlarının yelpazesi geniştir. Turizm, bankacılık, tekstil ve hazır giyim, ev aletleri, oto yedek parça, ulaştırma, alüminyum, PVC, gıda, yakıt dağıtımı, odun işleme yatırım yapılan başlıca sektörlerdir. Ev tekstili, mobilya, inşaat malzemeleri, otel ve restoran donanımı, ambalaj Türk yatırımcılarına Bulgaristan'da iş yapmaları açısından potansiyel vaad etmektedir.

Bulgaristan'daki en önemli Türk yatırımı Şişecam'ın Tırgovişte'deki iki fabrika projesine yaptığı toplam 380 milyon Dolarlık yatırımdır. Söz konusu fabrikalarda düz cam ve züccaciye üretilmekte olup, üretimin büyük çoğunluğu ihraç edilmektedir. Bulgaristan'da en büyük direk yatırımcı konumundaki Şişecam, Tırgovişte'deki tesislerinde 2011 yılı başında yeni bir fabrika daha açmıştır. Yeni fabrikada Balkanlar ve Avrupa için otomobil camı üretilmektedir.

Ülkede iki Türk sermayeli banka (Ziraat Bankası ve D-Commerce Bank) faaliyet göstermektedir. Ziraat Bankası başta Filibe ve Kırcaali kentleri olmak üzere dört yeni şube daha açmayı planlamaktadır. Halihazırda 16 şubesi bulunan D-Commerce Bank ise 14 yeni şube daha açmayı hedeflemektedir.

Sofya ve Filibe'deki Princess Otellerinin işletmesini Mart 2008'de Dedeman firması üstlenmiştir. Firma, kış turizm merkezi Bansko ve SPA turizmi merkezi Velingrad'da bulunan iki otelin işletmesini daha üstlenmeyi planlamaktadır.

Temizlik ve hijyen ürünlerinde Hayat Kimya, otomotiv yedek parça üretiminde Tekno-Aktaş, elektrikli devre üretiminde MikroAK, şişelenmiş su üretiminde Kom, ağaç ürünleri imalatında Kastomonu Entegre'nin Gabrovnitsa adı ile üretim yapan işletmesi, tekstil üretiminde Şahinler ve Santinelli, ilaç üretiminde Nobel Pharma önemli Türk yatırımlarıdır. Etap Adres isimli Tüek firması ülkede otobüs işletmeciliği yapmaktadır. Taç, Eczacıbaşı Vitra, Eti, Ülker, Sarar, İstikbal, Doğtaş, Yağmur, Isuzu, BMC, Temsa, Polisan, Betek ve Beko ülkede bulunan Türk markalarıdır.

T.C. Hazine Müsteşarlığı verilerine göre ise Türkiye'de 31.12 2009 tarihi itibarıyla doğrudan yabancı yatırım gerçekleştiren Bulgar sermayeli firma sayısı 292'dir. Bulgar firmalar tekstilden inşaata, otomotiv sektöründen mobilyaya, makineden sağlık işleri ve sosyal hizmetlere kadar ülkemizde pek çok alanda faaliyet göstermektedir.

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Yeni Patent ve Telif Yasasının kabulü ile ülkenin bu konuda uluslararası standartları tutturması sağlanmıştır. Bulgaristan, 1995 yılında ses kayıtları konusunda Roma ve Cenevre Konvansiyonlarına taraf olmuş, fikri mülkiyet haklarının ihlali durumlarını cezai açıdan soruşturmak ve suçluları cezalandırmak amacıyla ceza kanunlarında değişiklikler yapmıştır. 1995 yılı Aralık ayında Uluslararası Fonografi Endüstrisi Federasyonu taklit edilmiş ses kayıtlarının en önemli dağıtıcısı konumundaki bir Romen firma ile anlaşmış ve bu anlaşma ile söz konusu dağıtıcı firma yalnızca lisanslı ürünlerin dağıtımını üstleneceği konusunda teminat vermiştir. Ancak alınan tüm önlemlere rağmen video, kompakt disk, ve bilgisayar programları sahteciliği önemli bir sorun olmaya devam etmiştir. Bu ürünlerin ihracatı uluslararası pazarlarda sorunlar yaratmaktadır.

Dağıtım Kanalları

Perakendecilik

Devlet mağazalarının özelleştirilmesi ve 1989 yılından sonra açılan yeni mağazalar ile birlikte perakendecilik sektörünün büyük çoğunluğu özel sektörün eline geçmiştir. Gıda malları satışlarının neredeyse tamamı özel sektördeki mağazalar ve satıcılar tarafından gerçekleştirilmektedir.

Büyük uluslararası perakende aktörlerinin ülkeye girmesi ile birlikte Bulgar perakendecilik sektörü bir dönüşüm sürecine girmiştir. Modern depolama tesislerinin nicelik ve nitelik olarak yetersiz olması geçmişte önemli bir sorun teşkil ederken, yapılan yatırımlarla bu sorun büyük ölçüde aşılmıştır.

Bulgaristan'ın ilk çağdaş perakende mağazası Stambouli isimli bir Güney Kıbrıs firması olup, 1984 yılında faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu firma aynı zamanda 1990'lı yılların başlarında bugün ülke çapında bir zincir olan

Bonjour mağaza zincirini Bulgar perakendecilik sektörüne sokmuştur. Lokal süpermarket ve gıda mağazaları olan Oazis, Elemak, Dallas ve Fantastiko hem Bulgar hem de ithal gıda ürünlerini satışa sunan ilk modern süpermarketler olmuştur. Başta Alman/Avusturya ortaklığındaki Billa ve Koç Grubu'nun Ramstore isimli gıda market zincirleri olmak üzere, ülkeye son yıllarda yabancı market zincirleri giriş yapmıştır. Bu süpermarketlerle birlikte Bulgar tüketicileri çağdaş sergi rafları, soğutma rafları ve satış promosyonları ile tanışmıştır.

1999 yılında Alman Metro firması ülkeye giriş yapmıştır. Metro'nun ülkeye girişi ile perakendecilik sektöründe önemli değişiklikler olmuştur. Metro ülkede baştan başa mağaza açmıştır. Bu mağazaların açılması Bulgar halkının tüketim alışkanlıklarında ve ülkenin toptancılık piyasasında önemli değişikliklere neden olmuştur. Metro'nun pazara girişini Yunan tüketim malları mağaza zinciri Ena, Alman/Avusturya mağazası Billa, İngiliz Picadilly, Türk Ramstore ve Fransız yapı market Mr. Bricolage takip etmiştir. Ülkede elektrikli ve elektronik malzemeler ve ev eşyaları satan zincir mağazalar da bulunmaktadır. Yerel firmalar Technopolis ve Technomarket bu mağazaların en yaygın olanları ve en fazla ilgi çekenleridir. Fransız Mr. Bricolage ve Office One Superstore zincirleri uzmanlaşmış zincirler içinde en fazla tanınan yabancı mağazalardır.

Bulgaristan'da Batı tarzı büyük alışveriş merkezleri 2006 yılı sonlarından itibaren açılmaya başlamıştır. Gelecek yıllarda büyük alışveriş merkezlerinin daha da önem kazanması ve yabancı firmaların bu alana da ilgi göstermesi beklenmektedir.

Perakendecilik sektöründe faaliyet gösteren belli başlı firmalar arasında Kaufland Bulgaria EOOD, Bolyari AD ve Billa Bulgaria EOOD yer almaktadır. Kaufland ve Billa'nın büyüyerek gelişmeye devam edeceği beklenmektedir.

Perakendecilik sektöründe faaliyet gösteren belli başlı firmalar arasında Kaufland Bulgaria EOOD, Bolyari AD ve Billa Bulgaria EOOD yer almaktadır. Kaufland ve Billa'nın büyüyerek gelişmeye devam edeceği beklenmektedir.

Perakendecilik sektöründe faaliyet gösteren belli başlı firmalar arasında Kaufland Bulgaria EOOD, Bolyari AD ve Billa Bulgaria EOOD yer almaktadır. Kaufland ve Billa'nın büyüyerek gelişmeye devam edeceği beklenmektedir.

Perakendecilik sektöründe faaliyet gösteren belli başlı firmalar arasında Kaufland Bulgaria EOOD, Bolyari AD ve Billa Bulgaria EOOD yer almaktadır. Kaufland ve Billa'nın büyüyerek gelişmeye devam edeceği beklenmektedir.

Perakendecilik sektöründe faaliyet gösteren belli başlı firmalar arasında Kaufland Bulgaria EOOD, Bolyari AD ve Billa Bulgaria EOOD yer almaktadır. Kaufland ve Billa'nın büyüyerek gelişmeye devam edeceği beklenmektedir.

Franchising

Ülkenin bağımsızlığını kazandığı 1989 yılına kadar Bulgaristan pazarında franchising bilinmezken, bağımsızlık sonrasında franchising çeşitli sektörlerde yayılmıştır. Ülkede franchising ile faaliyet göstermeye başlayan ilk firmalar daha ziyade uluslararası markaların dağıtım ve üretim haklarını almıştır. Bu markalar Pepsi-Cola, KFC Chicken, Pizza Hut, Dunkin Donut, Office 1 Superstore gibi markalar ve ünlü Avrupa giyim markalarıdır. Ekonominin istikrarlı bir seyir izlemesi Bulgar tüketicisinin, ucuz ve kalitesiz ürünlerden, kaliteli ve uygun fiyatlı ürünlere yönelmesini sağlamıştır. Aynı zamanda belirli bir hizmet kalitesi de talep edilmektedir.

Araştırmalara göre yapılan yatırımların geri dönüşünün daha hızlı ve karlı olduğu sektörler turizm, gıda sanayi, inşaat ve hizmetlerdir. Gıda ve hizmet sektörleri altındaki potansiyel sektörler ise matbaacılık, otomotiv ürünleri perakende ticareti ve araba kiralama, kuru temizleme, bilgisayar donanım dükkanları, fırıncılık, şekerleme ve hafif yemekler, fast food, otelcilik v.b. gibidir. Sofya, Varna, Filibe, Burgaz gibi büyük şehirler franchising alanında en iyi fırsatları sunmaktadır.

Franchising'in Bulgar pazarı için henüz yeni bir kavram olmasına rağmen Bulgar hukuk sistemi franchise anlaşmalarına yer vermektedir. Franchise anlaşmaları açısından önemli olan işçi/işveren ilişkilerini, sözleşme koşullarını, ticari markaları, patent ve telif haklarını tanzim eden düzenlemeler hukuk sistemi içinde yer almaktadır.

Ülkede franchise kurulmasında yaşanan en önemli sorun uygun yer konusunda yaşanmaktadır. Şehirlerde, özellikle Sofya'da düşük fiyatlı ve uygun yer bulmak çok zordur.

Doğrudan Pazarlama

Doğrudan pazarlama ile ürünlerin son tüketiciye ulaştırılması yöntemi Bulgaristan için henüz yenidir. Posta ile mal siparişi katalogları üzerinden alışveriş çok sınırlı düzeydedir. Bazı elektrikli süpürge ve kozmetik markalarının kapıdan satışları yapılmaktadır. Bir Avusturya firması, dükkanlarda satılmayan mutfak gereç ve aletlerinin televizyon üzerinden satışını gerçekleştirmektedir. Evde gerçekleştirilen tanıtımlı satışlardan beklenen başarı sağlanamamıştır. Kozmetik markaları Avon ve Oriflame kozmetik alanında doğrudan satışlarda önemli başarı sağlamıştır.

Doğrudan pazarlama tekniklerinin, kırsal kesimdeki bazı altyapı eksiklikleri nedeni ile daha ziyade büyük şehirlerde tüketici gruplarına yönelik olarak kullanılması önerilmektedir.

Henüz çok yaygınlaşmamış olan elektronik ticaretin izleyen yıllarda artış göstermesi beklenmektedir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Bulgaristan, yasal çerçevesinin AB ile uyumlaştırılmasıyla markalama, paketleme ve etiketleme koşullarını önemli ölçüde yeniden düzenlemiştir. Tüketim malları üzerinde Bulgarca etiket bulunması zorunluluğu vardır. Etiketler, ürünlerin nitelik ve nicelikleri, bileşimindeki maddeler, sertifika numarası, depolama, nakliye, kullanım ya da bakım usulleri gibi bilgileri içermelidir. Ürün üzerinde üretim ve son kullanma tarihleri, garanti süresi açıkça belirtilmelidir. Ayrıca üretici ve ithalatçı firma bilgileri de bulunmalıdır. Ürünün niteliği nedeni ile ürün üzerine etiket yapıştırılma imkanı bulunmuyorsa, söz konusu bilgilerin farklı bir şekilde, ürünle birlikte tüketiciye verilmesi gerekmektedir.

Pratik Bilgiler

Ücretler

- Bulgaristan'da asgari ücret 1 Ocak 2014 tarihinden itibaren 340 levadır (174 Euro).
- Mart 2014'te ortalama aylık çalışma ücreti 813 Leva (416 Euro) olarak gerçekleşmiştir. Ücretler, kamu sektöründe 857 Leva (438 Euro), özel sektörde ise 798 Leva (408 Euro) olmuştur.

Vergiler

- KDV oranı (otelcilikte uygulanan % 9 KDV oranı hariç) tüm ürünler için % 20'dir.
- Kurumlar vergisi oranı % 10'dur.
- Gelir vergisi oranı % 10'dur.

Elektrik ve Su

• Bulgaristan çapında faaliyet gösteren üç elektrik dağıtım şirketinin uyguladığı fiyat tarifelerine aşağıda verilen linklerden ulaşılmaktadır:

1. Cez Bulgaria

<http://www.cez.bg/en/prices/electricity-prices.html>

2. Energo-Pro

<http://www.energo-pro.bg/bg/Dejstvashti-ceni-na-elektroenergiyata-Stopanski-klienti>

3. EVN Bulgaria

<http://www.evn.bg/Biznes-klienti/El-Energia/Reguliran-pazar/Ceni-na-el-energia.aspx>

- Bulgaristan genelinde su fiyatları belediyelere göre değişim göstermektedir. Sofya'da sanayi kullanımı için suyun metre kübü, KDV dahil, 1,06 EUR – 1,29 EUR arasında değişmektedir.

Kira ve Satış

- Sofya'da ofis kiralari metre kare başina aylık 6 EUR – 20 EUR arasında değişmektedir.
- Sofya'da ofislerin satış fiyatı metre kare başina 550 EUR – 1.600 EUR arasında değişmektedir.

Kur

- Haziran 2014 itibariyle 1 USD = 1,442 BGN (Merkez Bankası).
- 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren 1 EUR = 1,95583 BGN olarak sabitlenmiştir.

Bulgaristan ile Türkiye Arasındaki Anlaşmalar

- Ticaret ve Ekonomik, Sınai ve Teknik İşbirliği Anlaşması (1994)
- Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması (1994)
- Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması (1994)
- Turizm İşbirliği Anlaşması (1997)
- Serbest Ticaret Anlaşması (1998) (Sona ermiştir) Bu anlaşma uyarınca Sanayi ürünlerinin ticaretinde iki taraf da gümrük vergisi almamaktadır. Tarım ürünleri içinse tercihli vergi oranları uygulanmaktadır. 1 Ocak 2007 tarihinde Bulgaristan'ın AB'ye tam üye olması ile birlikte bu anlaşma hükümlerinin yerini Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği hükümleri almıştır.
- Enerji ve Altyapı Alanlarında İşbirliği Anlaşması ve Protokolü (1998)
- Uzun Vadeli Sözleşme (1999)
- İkili Hava Ulaştırma Anlaşması (2004)
- Deniz Ticareti Taşımacılık Anlaşması (2004)
- Bulgaristan, 1 Ocak 2007 tarihinden itibaren Türkiye ile AB arasında bir gümrük birliği oluşturan 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (OKK) ile Tarım ürünlerine ilişkin Rejim hakkındaki 1/98 sayılı OKK'nın ve Türkiye-AB Kömür-Çelik Serbest Ticaret Anlaşması'nın ve diğer tüm Türkiye-AB hukuki düzenlemelerinin bir parçası haline gelmiştir
- Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Anlaşması (2004)
- Teknik Düzenlemeler, Standardizasyon, Uygunluk Değerlendirmesi ve Metroloji Alanlarında Danışma ve İşbirliği Mekanizması Tesis Edilmesine Dair Mutabakat Zaptı (2009)

Şirket Türleri

Bulgaristan'da % 100 yabancı sermayeli şirket kurulabilmektedir. Bulgaristan'da yabancı ortaklarla kurulan şirketler Bulgar ortağı olsun ya da olmasın Bulgar şirketi olarak kabul edilir ve Bulgaristan Ticaret Kanununa göre faaliyette bulunabilirler. Yabancıların kuracağı şirket ya limited ya da anonim şirket statüsünde olabilir. Her ikisi de sermayedarlarına sınırlı sorumluluk yüklemektedir.

Anonim Şirket (Bulgaristan'da AD olarak kısaltılmaktadır.): Minimum iki gerçek veya tüzel ortakla kurulmaktadır. Sermayesinin asgari 50 000 leva (yaklaşık 25 000 €) olması gerekmektedir. (Tek Kişilik Anonim Şirket Bulgaristan'da EAD olarak geçmektedir)

Limited Şirket (Bulgaristan'da OOD olarak kısaltılmaktadır.): Minimum iki gerçek veya tüzel ortakla kurulmaktadır. Sermayesinin asgari 2 leva (1 €) olması gerekmektedir. (Tek Kişilik Limited Şirket Bulgaristan'da EOOD olarak geçmektedir)

Şirket Kuruluşu

Firma kuruluşu ülke genelinde tek ticaret sicili tutmakla görevli Kayıtlar Ajansı'na başvurularak tek gışede yapılmaktadır. Başvuru, firma yetkili temsilcisinin bir bildirgeyi doldurması ve yasanın öngördüğü belgeleri

bildirgenin ekinde ibraz etmesiyle gerçekleşmektedir. Kanunda aksi bir durum öngörülmedikçe firma kaydı başvuru gününü takip eden çalışma gününün mesai bitimine kadar yapılmaktadır. Ticaret siciline kaydın yapıldığı anda firmaya Bireysel Tanımlama Kodu verilmektedir. Ticaret sicili kamuya açıktır.

LTD şirket (OOD) kuruluşu için başvuruda gerekli olan belgeler

- Şirket bilgilerini içeren bir beyanname (Yönetici veya yöneticiler tarafından ibraz edilir)
 - Şirket kuruluş sözleşmesi
 - Şirkete ortak olan tüzel kişinin varlığını ve ulusal kanunlara göre söz konusu tüzel kişiyi temsil etme yetkisini haiz kişileri beyan eden belge (ortak tüzel kişi yabancı ise veya ortak tüzel kişi ticaret siciline kayıtlı değil ise)
 - Tüzel kişinin ilgili organının limited şirkette yer alma kararı
 - Şirket Genel Kurulunun (ya da, EOOD ise, şirketin tek sahibinin) yönetici tayin etme kararı
 - Yönetici veya yöneticilerin noter tasdikli görev kabulü ve imza sirküleri
 - Mevzuatın gerektirdiği durumlarda devlet mercilerinden alınması gerekli lisans ve izinler
 - Yatırılan sermayeyi gösteren belge (en az 2 leva)
 - Sermayenin aynı olarak yatırılacağı durumlarda mevzuatın gerektirdiği diğer belgeler
 - Özel yasaların gerektirdiği diğer belgeler
- LTD şirket kuruluşu için başvuruda 160 leva (elektronik başvurularda 110 leva) ticaret siciline kayıt ve 50 leva (elektronik başvurularda 35 leva) şirket adı alma ücreti ödenmektedir.

Anonim şirket (AD) kuruluşu için başvuruda gerekli olan belgeler

- Şirket bilgilerini içeren bir beyanname (Yönetim Kurulu üyeleri tarafından ibraz edilir)
- Tüzük, kuruluş sözleşmesi (tek kişilik AD kuruluşunda)
- Ticaret Kanunu'nun 163. maddesi 4. fıkrası gereğince, düzenlenen kuruluş toplantısı tutanağı
- AD'de yer alan tüzel kişinin kuruluşunu ve bu kişinin ilgili organının AD kuruluşunda yer alma kararı çerçevesinde yetkili olduğunu beyan eden belge (kurucu tüzel kişi yabancı ise veya kurucu tüzel kişi ticaret siciline kayıtlı değil ise)
- Hissedar tüzel kişinin yetkili organının AD'de yer alma kararı
- Şirket Denetim Kurulunca Yönetim Kurulu üyelerinin seçimine ilişkin toplantı tutanağı (çift kademeli yönetimde)
- Tüzüğün herhangi bir Kurulda tüzel kişiliği haiz bir üyenin bulunmasına izin verdiği durumlarda bu tüzel kişinin Kuruldaki temsilcisini tayin eden yetkili organ kararı; kurucu tüzel kişinin yabancı olduğu veya kurucu tüzel kişinin ticaret sicilinde kaydı bulunmadığı durumlarda ise tüzel kişinin kuruluşunu ve bu kişinin ilgili organının bu kararı alma çerçevesinde yetkili olduğunu beyan eden belge
- Müdürler Kurulunun ya da Yönetim Kurulunun şirket temsilcileri seçme toplantısı tutanağı
- Tüzel kişiliği haiz kurucularda yetkili organlarının AD kuruluşunda yer alma kararı
- Yönetim Kurulu ya da Müdürler Kurulu tarafından onaylanan ve kuruluş aşamasında hisse beyan eden kişilerin bir listesi
- Kurucuların Ticaret Kanunu'nun 160. maddesi 2. fıkrası gereğince düzenlenledikleri beyannameler
- Yönetim organları üyelerinin noter tasdikli görev kabulleri ve Ticaret Kanunu'nun 234. maddesi 3. fıkrasına göre hazırlanmış beyannameleri
- Şirketi temsil etmekle yükümlü kişilerin noter tasdikli görev kabulleri ve imza sirküleri
- Mevzuatın gerektirdiği durumlarda devlet mercilerinden alınması gerekli olan lisans ve izinler
- Kanunların gerektirdiği durumlarda yönetim organları üyelerinin uzmanlık veya yeterlilik belgeleri
- Bankaya yatırılan sermayeyi gösteren belge (en az 50 000 leva)
- Sermayenin aynı olarak yatırılacağı durumlarda mevzuatın gerektirdiği diğer belgeler
- Özel yasaların gerektirdiği diğer belgeler

Tek kişilik AD kuruluşu için başvuruda 460 leva ticaret siciline kayıt ve 50 leva şirket adı alma ücreti ödenmektedir. Bankacılık veya sigortacılık alanında faaliyette bulunacak AD'nin kuruluşu için başvuruda 1700 leva ticaret siciline kayıt ücreti ödenmektedir.

Şube Açma

Kendi ülkesinin kanunları çerçevesinde ticari faaliyette bulunmak üzere kayıt yaptırmış her yabancı kişinin Bulgaristan Ticaret Kanunu'na göre Bulgaristan'da yabancı kişi şubesi açma hakkı bulunmaktadır. Şube, Bulgar mevzuatına göre tüzel kişilik değildir. Ancak şubenin kendi merkezi ve yönetim adresi, yöneticileri, mal varlığı, pasif hukuki kişiliği vardır. Şubenin ünvanı ana şirketin ünvanından ve "şube" ekinden oluşmaktadır. Şube, ayrı bir şirket olarak ticari defterlerini tutmaktadır. Şube açma başvurusu Ticaret Sicili'ni tutmakla görevli Kayıtlar Ajansı'nın herhangi bir bölge temsilciliğine yapılabilmektedir. Gerekli belgeler şöyledir:

- Şube açma beyannamesi
- Yabancı şirketin mevcudiyetini (tüzel kişi ise), ulusal kanununa göre ticari faaliyette bulunma hakkını, sicil kaydına göre (var ise) yabancı şirketi temsil eden kişilerin adlarını ve temsil şeklini gösteren belge
- Yabancı şirketin şube açma kararı

- Yabancı şirket şubesinin faaliyet alanı izin rejimine tabii ise, gerekli lisans veya izin belgesi
 - Şube açma başvurusunun yapıldığı an itibarıyla tüm değişiklik ve ekleri içeren yabancı şirket kuruluş akdi, sözleşmesi veya tüzüğü
 - Yabancı şirket şubesini yöneten kişinin noter tasdikli imzasını içeren vekaletname
 - Yöneticinin noter tasdikli görev kabulü ve imza sirküleri
 - Kanunların gerektirdiği durumlarda yöneticinin/yöneticilerin uzmanlık veya yeterlilik belgeleri
 - Özel yasaların gerektirdiği diğer belgeler
- Yabancı şirket şubesinin açılması için yapılan başvuruda 430 leva ticaret siciline kayıt ve 50 leva şirket adı alma ücreti ödenmektedir.

Temsilcilik Açma

Bulgaristan Yatırımları Teşvik Kanunu gereğince ulusal mevzuatlarına göre ticari faaliyette bulunabilen yabancı kişiler Bulgaristan'da ticari temsilcilik açabilmektedir. Temsilciliklerin Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası'na (www.bcci.bg) kaydolması zorunludur. Temsilcilik kuruluşu, Odanın ticari temsilcilik kaydına dair kararı ile gerçekleşir. Kayıtlı ticari temsilcilikler veritabanı Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası'nın web sayfasında yayınlanır. Bahse konu ticari temsilcilikler tüzel kişiliğe sahip değildir ve ticari faaliyette bulunamamaktadır.

İlk Giriş Vizesi

Bulgaristan'a girmek isteyen Türk vatandaşları (işadamları, turistler) vize uygulamasına tabidir. Bu nedenle vize almak isteyenlerden, Bulgaristan'da yerleşik şahıslardan Bulgaristan Polisi "Göç" Müdürlüğü tarafından tasdik edilmiş davet mektubu (aslı) getirmeleri istenmekte veya seyahat acentaları aracılığıyla vize alınabilmektedir. Davet mektupları konusunda ayrıntılı bilgi

<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=846&dil=TR&ulke=BG>

linkinden alınabilmektedir.

Büyük şehirlerde, İstanbul, Ankara ve Edirne'de bulunan konsolosluklara başvuruda aracılık eden kurumlar mevcuttur.

Şirket çalışanı Türk vatandaşlarının oturum vizesi alması gerekmektedir. Ancak bu işlemler bazen bürokrasi açısından zorlayıcı olabilmektedir.

Oturum Vizesi

Yabancıların Bulgaristan hükümetinden oturum vizesi alması için,

- 1) Bir işyerinde çalışmak isteyenlerin, Bulgaristan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'ndan izin almaları
- 2) Ticari faaliyette bulunacakların ise en az 10 Bulgar vatandaşına istihdam sağlaması gerekmektedir.

Başlangıçta oturum vizesi altı aylık verilmektedir. Beş yıl boyunca yılda en az 181 gün Bulgaristan'da kalan yabancılar süresiz oturum izni alabilmektedirler.

Bulgaristan'da şirket kuranların oturum vizesi için başvurduklarında istenen belgeler:

- Kuruluş kararı
- Vergi dairesinden alınan vergi numarası
- Bireysel Tanımlama Kodu
- Vergi Levhası
- Bulgaristan Ticaret Odasına kayıt (ihtiyari)
- Oturum izni isteniyorsa en az 10 Bulgar işçinin sigortası, iş sözleşmeleri, maaş bordroları
- Sigorta numarası
- Herhangi bir Bulgar bankasında firma adına açılmış hesap cüzdanı
- Kira sözleşmesi
- Belediye kaydı
- Vergi borcu olmadığına dair vergi dairesinden bir belge

Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Bulgar firmalarla ticaret yapacak Türk firmalarının başlangıçta peşin çalışmaları, bunu yapamıyorlarsa sözleşme yaparak, sözleşmede anlaşmazlık durumunda başvurulacak ilgili mahkemeyi belirtmeleri gerekmektedir. Bulgaristan Sanayi ve Ticaret Odasının içindeki **Arbitraj Mahkemesi** anlaşmazlık durumlarında ücreti karşılığı avukatlık hizmeti verebilmektedir. Ayrıca ticaret öncesi Bulgaristan'daki firma hakkında Bulgaristan Sanayi ve Ticaret Odası'nın Ticaret Sicili bölümünden ilgili firma hakkında bilgi alınabilir.

Bulgaristan'da özellikle küçük firmalarda yabancı dil fazla kullanılmamaktadır. Bu nedenle iş bağlantılarında Bulgarca bilen bir tercümana ihtiyaç olacaktır.

Bulgaristan'daki Yatırım Teşvikleri

- İşsizlik oranı, Bulgaristan genelindeki işsizlik oranının % 35'ini geçen Belediyelerde kurulan imalat sanayi işletmelerinde belli koşullar yerine getirildiği takdirde kurumlar vergisinden muafiyet söz konusu olabilmektedir
- Amortisman oranları, bilgisayar ve yeni üretim ekipmanı için 2 yıl içinde sıfırlanmaktadır.
- En az 50 kişilik istihdam yaratan 5 milyon €'nun üzerindeki yatırım projeleri için ithal edilecek makina/ekipmanda iki yıl KDV'den muafiyet sağlanmaktadır.
- Temettü üzerinden % 5 vergi kesintisi yapılmaktadır.
- Kurumlar vergisi sadece % 10'dur.
- Gelir vergisi % 10'dur.
- Büyük çaplı yatırımlar belli koşullara uyduğu müddetçe Bulgaristan Yatırımlar Ajansı'ndan destek alabilmektedir. Müşavirliğimiz 2013 yıllık raporunda konuya ilişkin ayrıntılı bilgi bulunmaktadır (<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=368&dil=TR&ulke=BG>).

Önemli Kurum/Kuruluşların İrtibat Bilgileri

T.C. Sofya Büyükelçiliği

Tel: +359 2 935 55 00 (Santral)

Türk İşadamları v.b. Derneklerinin İsim, Adres, Telefonları:

Kuzeydoğu Bulgar-Türk Ticaret ve Sanayi Odası (BULTİŞAD)

Başkan : Fikret İnce
Adres : 67A, Simeon Veliki Blv., Shumen
Tel : +359 54 830 485, +359 54 830 547
E-mail : office@bgtrchamber.com
Web : <http://bgtrchamber.com/>

Bulgar ve Türk İşadamları Derneği (BULTİŞ)

Başkan : Vasıf Emre Bilginer
Adres : Vladaya Sok., No: 3, City Hotel Plovdiv, 4000 Filibe
Tel/Fax : +359 878 106 178

E-mail : info@bultis.org

Web : www.bultis.org

Türk - Bulgar Ticaret ve Sanayi Odası

Başkan : Zeki Bayram

Adres : Vasil Levski Sok., No: 137, Kat: 3, Sofya

Tel/Fax : +359 2 945 39 55

E-Mail : office@tbcci.bg

Web : www.tbcci.bg

Diğer Kuruluşların İrtibat Bilgileri

Bulgaristan Ticaret ve Sanayi Odası (Bulgarian Chamber of Commerce and Industry-BCCI)

9, Iskar Str.

1000 Sofia

Tel: (359)(2) 811 74 00

Faks: (359)(2) 987 32 09

E-mail: bcci@bcci.bg

Web: www.bcci.bg

Bulgaristan Sanayi Odası (Bulgarian Industrial Association – BIA)

16-20, Alabin Street

1000 Sofia

Tel: (359)(2) 932 09 11

Faks: (359)(2) 987 26 04

E-mail: office@bia-bg.com

Web: www.bia-bg.com

KOBİ Geliştirme Ajansı (Bulgarian Small and Medium Enterprises Promotion Agency)

2-4, Lege Str.

Sofia 1000

Tel: (359)(2) 940 79 40

E-mail: office@sme.government.bg

Web: www.sme.government.bg

Yatırım Ajansı (Invest Bulgaria Agency)

31, Aksakov Street

Sofia 1000

Tel: (359 2) 985 55 00

Faks: (359 2) 980 13 20

E-mail: iba@investbg.government.bg

Web: <http://investbg.government.bg>

Gümrük Ajansı (Customs Agency)

47, Rakovski Street
1202 Sofia
Tel: (359)(2) 9859 45 28, 9859 42 33
Faks: (359)(2) 9859 40 61

E-mail: pr@customs.bg

Web: www.customs.bg

Milli İstatistik Enstitüsü (National Statistical Institute)

2, P. Volov Street
1038 Sofia
Tel: (359)(2) 985 75 77

Faks: (359)(2) 985 77 99

E-mail: info@nsi.bg

Web: www.nsi.bg

State Agency for Metrological and Technical Surveillance

52A, G. M. Dimitrov Blvd.

1797 Sofia
Tel: (359)(2) 980 89 20
Faks: (359)(2) 986 17 07

E-mail: damtn@damtn.government.bg

Web: www.damtn.government.bg

Patent Office

52-B, Dr. G. M. Dimitrov Blvd.
1040 Sofia
Tel: (359)(2) 970 14 38
Faks: (359)(2) 870 83 25

E-mail: bpo@bpo.bg

Web: www.bpo.bg

Rekabeti Koruma Kurumu (Commission for Protection of Competition)

18, Vitosha Blvd.
Sofia 1000
Tel: (359)(2) 935 61 13
Faks: (359)(2) 980 73 15
E-mail: cpcadmin@cpc.bg
Web: www.cpc.bg

Standardizasyon Kurumu (Bulgarian Institute for Standardization)

Lachezar Stanchev Str. No: 13, Izgrev
1797 Sofia
Tel: (359)(2) 817 45 23

Faks: (359)(2) 817 45 35

E-mail: info@bds-bg.org

Web: www.bds-bg.org

Faydalı web sayfaları

Sofya Ticaret Müşavirliği ve Türkiye'nin diğer ülkeler nezdindeki web sayfaları için:

<http://www.musavirlikler.gov.tr/>

Ekonomi Bakanlığı:

www.ekonomi.gov.tr

İşadamları için avukatlık ve danışmanlık hizmeti veren kurumlar listesi için:

<http://www.musavirlikler.gov.tr/altdetay.cfm?AltAlanID=999&dil=TR&ulke=BG>

Mevzuat için web siteleri;

- Gümrük Mevzuatı: <http://www.customs.bg/en/page/48>
- TARIC Sistemi (Gümrük oranlarını, kotaları görüntülemektedir): http://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp?Lang=en&Screen=0&redirectionDate=2010323
- Vergi Mevzuatı: <http://www.minfin.bg/en/page/174>
- Ticaret Kanunu (Bulgarca): <http://lex.bg/laws/ldoc/-14917630>
- Yatırım Teşvik Mevzuatı: <http://www.mi.government.bg/en/library/investment-promotion-act-title-amended-sg-no-37-2004-112-c25-m258-1.html>
- Çalışma Mevzuatı (Bulgarca): <http://www.mlsp.government.bg/bg/law/index.htm>
- İstihdam Mevzuatı (Bulgarca): <http://www.az.government.bg/pages/zaetost-na-chuzhdenci-normativna-uredba/>
- Enerji Mevzuatı: <http://www.mi.government.bg/en/library/energy-act-256-c25-m258-1.html>
- Yenilenebilir Enerji Mevzuatı: <http://www.mi.government.bg/en/library/energy-from-renewable-sources-act-167-c25-m258-1.html>
- Silah ve Çifte Kullanımı Olan Ürün ve Teknolojiler Ticaretinin Kontrolüne İlişkin Mevzuat: <http://www.exportcontrol.bg/Modulen.php?id=1325>
- Patent ve Marka Mevzuatı: http://www1.bpo.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=75&Itemid=122
- Çevrenin ve Sualrın Korunmasına İlişkin Mevzuat: <http://www.moew.government.bg/?show=75>
- Standardizasyon Mevzuatı ve Standartlar: <http://www.bds-bg.org/en/standard/directive.php>
- Uluslararası Arbitraj Mevzuatı: <http://www.bcci.bg/arbitration/index.html>
- Kamu İhaleleri Mevzuatı: http://rop3-app1.aop.bg:7778/portal/page?_pageid=173.1106253&_dad=portal&_schema=PORTAL
- Rekabetin Korunmasına İlişkin Mevzuat: <http://www.cpc.bg/General/Legislation.aspx>

İhale Takip:

Büyük çaplı kamu ihaleleri Müşavirliğimizce günlük olarak takip edilmekte ve özetlenerek Müşavirliğimiz web sayfasında yayınlanmaktadır: <http://www.musavirlikler.gov.tr/haberdetay.cfm?HaberID=11200&ulke=BG&dil=TR>

Tercüman Bürolarının Listesi

TES CONSULTING FOOD

(Tercüme ve Danışmanlık hizmetleri)

Selime Recebova

Bulgaria, Sofia

Mladost 3, bl. 301, ap.44

GSM: +359 895615326

e-mail: office@tesconsulting.bg

web: <http://www.tesconsulting.bg>

TİMUR HALİLOV

(Sözlü ve yazılı tercüme)
Cep: +359 895 615 326
140 V.Levski Bulv., Sofya 1504
E-mail: halilovts@yahoo.com

BORAN

(Tercüme ve danışma bürosu)
Hüseyin Boran
157, Rakovski Str.
Sofia 1000/BULGARIA
Tel: +359 2 987 95 77, 981 88 02
Fax: +359 2 987 42 58
E-mail: office@boran-bg.com
Web: www.boran-bg.com

SHEFAR

(Tercüme bürosu)
Şevket Feyzullov
151 A, Rakovski Str. Ap. 3
Sofia 1000/BULGARIA
Tel/Fax: +359 2 980 85 54, 980 61 25
E-mail: shefar@bol.bg

TURQUOISE TECH LTD.

(Tercüme, danışmanlık
reklam, yayıncılık, rehberlik, turizm, şirket kaydı)
Beyhan Necip
35A/6, V. Levski Blvd.
Sofia 1142/BULGARIA
Tel: +359 2 401 80 18
Cep: +359 888 573 127
E-mail: beyhan_tr@yahoo.com

NADİA GARKOVA

(Tercüme, rehberlik, danışmanlık/şirket kurma, idari işlemler)
Plovdiv
Cep: +359 877 903 167; +359 877 631 067
nadia.garkova@gmail.com

SUNNY HOME INVESTMENT OOD

(Hukuki işlemler, Pazar araştırması, iş hizmetleri – lojistik, gümrük,
Türkçe ve İngilizce tercüme ve danışmanlık, belge onayları)
Petya Gegova
İztok Residential Area, 9 Pier Dageitar Str. Block 3, apt.30
Tel: 0889 235 855 (İngilizce)
Email: gegovap@yahoo.com

ARTE.DOC

(Çeviri ve belge tasdik hizmetleri)

Merkez ofis

Sofya
Vasil Levski Bulv. № 68
Cep tel: +359 89 479 03 14
Tel: +359 2 980 60 52
Faks: +359 2 980 01 34
Email: office202@artedoc.com

Kurumsal müşteriler ofisi

İrtibat kişisi: Bayan Yoanna Ginovska – Müdür
Sofya
Aleksandar Stamboliyski Bulv. № 87
Cep tel: +359 89 345 78 46
Tel: +359 2 421 01 62
Faks: +359 2 980 01 34
Email: office@artedoc.com
Web adres: www.artedoc.com

Not: Çalışmada kullanılan veriler; TÜİK, T.C. Ekonomi Bakanlığı, Pekin Ticaret Müşavirliği ile Gebze Ticaret Odası Dış Ticaret Eğitim Notlarından derlenmiştir.